

**AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT
STANDARTI**

**AZS 808-9
(ISO 6107-2021)**

İlkin nəşr
10-07-2015

Suyun Keyfiyyəti – Lüğət

Water quality – Vocabulary

Bu standart Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutunun icazəsi olmadan tam və ya hissə-hissə yenidən çap oluna, çoxaldıla və yayıla bilməz

Elçin İsaqzadəküç., 7-ci köndələn

Telefon: +994125149603

Email: office@azstand.gov.az

MÜQƏDDİMƏ

1 Ekologiya üzrə Texniki Komitə tərəfindən (TK-09) İŞLƏNİB-HAZIRLANIB, MÜZAKİRƏ EDİLİB (20 may 2015-ci il) və TƏQDİM EDİLİB.

2 Azərbaycan Respublikasının Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin 10 iyul 2015-ci il tarixli 150111500004 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir. Əlavə 23

2 Bu standart 6107-9:1997 "Water quality - Vocabulary - Part 9: Alphabetical list and subject index" standartının autentik tərcüməsidir.

3 İlk dəfə tətbiq edilir.

4 Dövlət standartında müəyyən edilən tələblərin beynəlxalq standartlara, norma, qayda və tövsiyələrə və digər dövlətlərin müvafiq mütərəqqi milli standartlarına, elm, texnika və texnologiyanın müasir nailiyyətlərinə əsaslanmasını müəyyən etmək üçün standartın ilkin yoxlama müddəti 2020-ci il, dövrü yoxlama müddəti 5 ildir.

Mündəricat

Ön söz.....	iv
Giriş	v
1 Əhatə dairəsi	1
2 Normativ istinadlar	1
3 Terminlər və təriflər	1

Ön söz

ISO (Beynəlxalq Standartlaşdırma Təşkilatı) milli standartlar orqanlarının (ISO üzv qurumlarının) dünya üzrə federasiyasıdır. Beynəlxalq Standartların hazırlanması işi adətən ISO-nun texniki komitələri vasitəsilə həyata keçirilir. Texniki komitənin yaradıldığı mövzu ilə maraqlanan hər bir üzv qurum həmin komitədə təmsil olunmaq hüququna malikdir. ISO ilə əlaqədə olan dövlət və qeyri-hökumət təşkilatları da işdə iştirak edirlər. ISO bütün elektrotexniki standartlaşdırma məsələlərində Beynəlxalq Elektrotexniki Komissiya (IEC) ilə sıx əməkdaşlıq edir.

Bu sənədin işlənilib hazırlanması üçün istifadə edilən prosedurlar və onun sonrakı texniki xidməti üçün nəzərdə tutulan prosedurlar ISO/IEC Direktivlərinin 1-ci hissəsində təsvir edilmişdir. Xüsusilə, müxtəlif növ ISO sənədləri üçün tələb olunan müxtəlif təsdiq meyarları qeyd edilməlidir. Bu sənəd ISO/IEC Direktivlərinin 2-ci Hissəsinin redaksiya qaydalarına uyğun olaraq hazırlanmışdır (bax: www.iso.org/directives).

Bu sənədin bəzi elementlərinin patent hüquqlarının predmeti ola biləcəyi ehtimalına diqqət yetirilir. ISO bu cür patent hüquqlarının hər hansı və ya hamısının müəyyən edilməsinə görə məsuliyyət daşımır. Sənədin hazırlanması zamanı müəyyən edilmiş hər hansı patent hüquqlarının təfərrüatları Girişdə və/yaxud alınan patent bəyannamələrinin ISO siyahısında olacaq (bax: www.iso.org/patents).

Bu sənəddə istifadə edilən hər hansı ticarət adı istifadəçilərin rahatlığı üçün verilmiş məlumatdır və təsdiqi təşkil etmir.

Standartların könüllü mahiyyətinin izahı, uyğunluğun qiymətləndirilməsi ilə bağlı ISO-nun xüsusi termin və ifadələrinin mənası, eləcə də ISO-nun Ticarətdə Texniki Baryerlərdə (TBT) Ümumdünya Ticarət Təşkilatının (ÜTT) prinsiplərinə riayət etməsi haqqında məlumat üçün bax: www.iso.org/iso/foreword.html.

Bu sənəd Texniki Komitə ISO/TC 147, Su, Alt Komitə SC 1,

Terminologiya.

Bu birinci nəşr texniki cəhətdən yenidən işlənmiş ISO 6107-1-in bütün nəşrlərini ISO 6107-8 ilə əvəz edir və ləğv edir.

Əvvəlki nəşrlə müqayisədə əsas dəyişikliklər aşağıdakılardır: Obsolete terms were removed

— ISO TC 275 Palçıqların bərpası, təkrar emalı, təmizlənməsi və utilizasiyası və ISO TC 224 İçməli su təchizatı, çirkab suları və yağış suları sistemləri ilə bağlı xidmət fəaliyyətləri kimi tullantı sularının təmizlənməsi komitələri ilə bağlı əksər terminlər ISO əhatə dairəsinə daxil olmadığı üçün çıxarılmışdır. TC 147 Su keyfiyyəti

— Əksər terminlər mikrobiologiya, kimya və s.

— Əvvəlki nəşrlərdə əhatə olunmayan terminlərin əlavə edilməsi.

Bu sənədlə bağlı istənilən rəy və ya suallar istifadəçinin milli standartlar orqanına yönəldilməlidir. Bu qurumların tam siyahısını www.iso.org/members.html saytında tapa bilərsiniz.

LAYIHƏ

Giriş

ISO 6107-nin bu nəşrindəki təriflər mövcud standartlara əsaslanır və suyun keyfiyyəti standartlarının aydın şəkildə başa düşülməsini və tətbiqini asanlaşdırmaq və şərh dəyişikliyi mümkün qədər azaltmaq üçün ISO TC147 Su keyfiyyətində istifadə olunan terminlərin başa düşülməsini uyğunlaşdırmaq məqsədi daşıyır. Mənbə məlumatı mövcud olduqda verilir. Bu standart ISO TC147 üçün terminoloji məlumat bazasını təkmilləşdirmək və qidalandırmaq və bütün suyun keyfiyyətini xarakterizə edən komitələr və istifadəçilər üçün istinad sənədi kimi xidmət etmək məqsədi daşıyır.

Terminlər və onların təsiri müxtəlif sahələrdə, məsələn: kimya mikrobiologiyası və ekotoksikologiyada fərqli ola bilər. Bu, əgər varsa, termin müəyyən edildikdən sonra mətərizədə göstərilir.

ISO 6107, ISO/TC 147, Su keyfiyyəti standartlarında əks olunan terminlərin tərifləri ilə məhdudlaşır.

Suyun keyfiyyəti — Lüğət

1 Əhatə dairəsi

Bu sənəd suyun keyfiyyətinin müəyyən sahələrində istifadə olunan terminləri müəyyən edir.

2 Normativ istinadlar

Bu sənəddə heç bir normativ istinad yoxdur.

3 Terminlər və təriflər

Bu sənədin məqsədləri üçün aşağıdakı terminlər və təriflər tətbiq edilir.

ISO və IEC standartlaşdırmada istifadə üçün terminoloji məlumat bazalarını aşağıdakı ünvanlarda saxlayır:

- ISO Onlayn baxış platforması: <https://www.iso.org/obp> saytında mövcuddur
- IEC Electropedia: <http://www.electropedia.org/> saytında mövcuddur

3.1 abiotik deqradasiya qeyri-bioloji deqradasiya abiotic degradatio non-biological degradation

bir maddənin kimyəvi və ya fiziki olaraq daha kiçik maddələrə parçalanması prosesi

Giriş üçün qeyd 1: Kimyəvi və ya fiziki proseslərin nümunələri hidroliz və fotolizdir.

3.2 abstraksiya- abstraction

hər hansı bir mənbədən suyun daimi və ya müvəqqəti olaraq çıxarılması, beləliklə, o, həmin ərazinin ehtiyatlarının bir hissəsi olmaqdan çıxsın və ya ərazi daxilində başqa mənbəyə ötürülməsi.

3.3 aerasiya aeration

havanın mayeyə daxil olması

3.4 aerob orqanizmlər aeroblar aerobic organisms aerobes

yaşamaq və ya çoxalmaq üçün ümumiyyətlə həll edilmiş və ya qaz halında oksigenin olmasını tələb edən orqanizmlər

3.5 aerob lill emalı aerobic sludge digestion

ilkin, aktivləşdirilmiş və ya bircə çökmüş lillərin uzun müddət ərzində qismən oksidləşdiyi bioloji prosesaerasiya (3.13), əsasən endogen tənəffüs və yırtıcı fəaliyyəti ilə həyata keçirilir

3.6 aerob vəziyyət aerobic condition

həll olunmuş oksigenin mövcud olduğu vəziyyəti təsvir edir

3.7 afotik zona aphotic zone

effektiv fotosintez üçün kifayət qədər işıq olmadığı su obyektinin bir hissəsi (3.397)

3.8 ağır su heavy water

oksigenlə birlikdə hidrogenin ağır izotoplarının normadan yüksək nisbətini ehtiva edən su

3.9 aklimatizasiya acclimatization

orqanizmlərin populyasiyalarının təbii mühit dəyişikliklərinə və ya insan fəaliyyəti nəticəsində yaranan uzunmüddətli dəyişikliklərə (məsələn, sənaye tullantılarının və ya çirkab sularının davamlı axıdılması nəticəsində yaranan) uyğunlaşma prosesi.

3.10 aktivləşdirilmiş karbon müalicəsi- activated carbon treatment

aktivləşdirilmiş karbon üzərində adsorbsiya yolu ilə sudan və tullantı sudan həll olmuş və kolloid üzvi maddələrin çıxarılması üçün nəzərdə tutulmuş proses

NÜMUNƏ: Dad, qoxu və ya rəngin yaxşılaşdırılması üçün.

3.11 aktiv lil activated sludge

yığılmış bioloji kütlə [floc (3.233)] həll olunmuş oksigenin iştirakı ilə bakteriyaların və digər mikroorqanizmlərin böyüməsi nəticəsində çirkab suların təmizlənməsində əmələ gəlir.

3.12 aktiv lilin asılı bərk maddələrinin konsentrasiyası concentration of suspended solids of an activated sludge

süzülmüş aktiv lilin məlum həcmi (30 µm məsamə ölçüsü) təxminən 105 °C-də sabit kütlə qurutmaqla əldə edilən bərk maddələrin miqdarı

3.13 aktiv lil emalı activated sludge treatment

tullantı sularının bioloji təmizlənməsi prosesi, burada tullantı suları və aktiv lil qarışığı (3.10) qarışdırılır və qazlaşdırılır

Giriş üçün qeyd 1: Aktivləşdirilmiş lil sonradan sedimentasiya yolu ilə təmizlənmiş çirkab sudan ayrılır və tələb olunduqda çıxarılır və ya prosesə qaytarılır.

3.14 aktiv lil üzərində adsorbsiya adsorption on activated sludge

qaz, maye və ya həll olunmuş bərk maddədən (adsorbat) səthə (adsorbent adlanır) hissəciklərin və ya

molekulların yapışması

3.15 aqlomerasiya agglomeration

asılmış maddənin parçacıqlarının və ya hissəciklərinin birləşməsi, daha böyük floklar və ya hissəciklər əmələ gəlir ki, onlar çökür və ya daha asan üzməyə səbəb ola bilər

3.16 aqressivlik aggressivity

suyun kalsium karbonatı həll etmək meyli

Giriş üçün qeyd 1: Langelier indeksinə baxın (3.314).

3.17 alət performansının yoxlanılması həlli instrument performance check solution

müvafiq analitlər üçün alətin sürüşməsini müəyyən etmək və idarə etmək üçün istifadə edilən məhlul

3.18 alfa faktoru alpha factor

qarışıq məhlulda oksigen ötürmə əmsalının aktiv lil qurğusunda təmiz suda oksigen ötürmə əmsalına nisbəti

3.19 alternativ ikiqat filtrasiya

AİF
alternating double filtration
ADF

çirkab suların bioloji filtrasiya ilə təmizlənməsi prosesi iki mərhələdə humusun çökmə ilə aralıq ayrılması ilə

Giriş üçün qeyd 1: Humus çənlərinin deyil, filtrlərin istifadə qaydası fasilələrlə dəyişdirilir. Bu, filtrlərin səthində pilyonka yığılması və gölməçənin problemsiz yığılması olmadan, bir filtrasiya və ya adi ikiqat filtrasiya ilə mümkün olduğundan daha yüksək bioloji oksigen tələbatı (BOD) yükləmələrində zavodun işləməsinə imkan verir.

3.20 alt çöküntü bottom sediment

asılı hissəciklərdən (SPM) həm hərəkət edən, həm də statik olaraq su hövzələrinin dibinə çökməsi nəticəsində yığılmış bərk material

3.21 alt nümunə subsample

uyğun nümunə bölgüsü ilə əldə edilən və tərkibinə görə eyni olan nümunənin müəyyən edilmiş hissəsi

3.22 axar flume

axının ölçülməsi üçün istifadə oluna bilən, aydın şəkildə müəyyən edilmiş forma və ölçülərə malik süni kanal

3.23 axar su axarı

stream
water course

çayda olduğu kimi, yaxşı müəyyən edilmiş kurs boyunca davamlı və ya fasilələrlə axan su, lakin ümumiyyətlə daha kiçik miqyasda

3.24 axın analizi
in-line analysis

ən azı analitik sensorun su hövzəsinə yerləşdirildiyi avtomatik analiz sistemi

3.25 ammoniasiya
xloraminləşmə
ammoniation
chloramination

emal prosesi kimi xlorlamadan sonra xloroaminlərin əmələ gəlməsi üçün suya ammoniyak əlavə edilməsi

3.26 ammonifikasiya
ammonification

azot tərkibli birləşmələrin ammonium ionlarına bakterial çevrilməsi

3.27 ammoniyak azot
ammoniacal nitrogen

azot sərbəst ammoniyak və ammonium ionları şəklində mövcuddur

3.28 ammoniyakın xaric edilməsi
ammonia stripping

sudan ammoniyak birləşmələrini qələviləşdirmək və havalandırmaq yolu ilə çıxarılması üsulu

3.29 anaerob
anaerob orqanizm
anaerobe
anaerobic organism

yaşamaq və ya çoxalmaq üçün həll edilmiş və ya qaz halında oksigenin olmamasına ehtiyac duyan orqanizm

3.30 anaerob vəziyyət
anaerobic condition

həll edilmiş oksigenin olmadığı bir vəziyyəti təsvir edir

3.31 analit
ölçülür
analyte
measurand

<kimyəvi və ya fiziki parametrlər> analiz ediləcək maddə

Qeyd 1 Qeyd: Ölçü ölçüsünün spesifikasiyası kəmiyyətin növü, hər hansı müvafiq komponent daxil olmaqla, kəmiyyəti daşıyan hadisənin, cismin və ya maddənin vəziyyətinin təsviri və aidiyyəti olan kimyəvi maddələr haqqında bilik tələb edir. Giriş üçün qeyd 2: Mikrobiologiyada analit ideal olaraq taksonomik olaraq müəyyən edilmiş növlərin siyahısı kimi müəyyən edilir.

3.32 analitik hissə
sınaq hissəsi
analytical portion
test portion

<kimya>sınaqda istifadə edilən sınaq nümunəsinin ölçülən miqdarı (həcmi).3.34

3.33 analitik hissə
sınaq hissəsi
analytical portion
test portion

<mikrobiologiya> detektor vahidinə aşılınmış hissəcik suspenziyasının həcmi

Giriş üçün qeyd 1: Detektor bloku, məsələn, agar lövhəsi, membran filtri, sınaq borusu və ya mikroskopik şəbəkə kvadratı ola bilər.

3.34 anion səthi aktiv maddə
anionic surface active agent

sulu məhlulda ionlaşaraq səthi aktivliyə cavabdeh olan mənfi yüklü üzvi ionları əmələ gətirən səthi aktiv maddə

3.35 anoksik
anoxic

həll olunmuş oksigenin konsentrasiyasının o qədər aşağı olduğu şəraitdə mikroorqanizmlərin müəyyən qrupları elektron qəbuledici kimi azot, kükürd və ya karbonun oksidləşmiş formalarından üstünlük verirlər.

3.36 antaqonizm
antagonism

başqa bir maddənin olması səbəbindən başqa bir maddənin yaratdığı bioloji təsirin azalması

Qeyd 1: Birləşdirilmiş təsir ayrı-ayrı maddələrin və ya orqanizmlərin əlavə təsirlərindən azdır.

3.37 arxeya
archaea

hüceyrə nüvələri olmayan və morfoloji cəhətdən bakteriyalara bənzəyir, lakin molekulyar quruluşuna görə köklü şəkildə fərqlənən, eukariotlara bənzər metabolik yollar və ferment istehsalı ilə prokaryotik təkhüceyrəli orqanizmlər

3.38 asanlıqla bioloji parçalana bilən maddə
readily biodegradable substance

son bioloji parçalanma qabiliyyəti üçün müəyyən edilmiş sınaqlara əsasən müəyyən dərəcədə bioloji cəhətdən parçalana bilən maddə (3.68)

3.39 asılı bərk
suspended solid

çöküntü, filtrasiya və ya sentrifuqa ilə çıxarıla bilən suda suspenziyada qalan bərk maddə

3.40 asılı bərk hissəcikli maye
ABHM

mixed liquor suspended solid

MLSS

qarışıq məhlulda müəyyən edilmiş qurudulmuş formada ifadə edilən bərk maddələrin konsentrasiyası

3.41 aşkarlama
dəsti detektor

dəsti

detection set

detector set

mikroorqanizmlərin sayının kəmiyyətə qiymətləndirilməsinin əsaslandığı lövhə və ya boruların birləşməsi

3.42 aşkarlama səviyyəsi
aşkarlanma həddi
detection level
limit of detection

müəyyən bir ölçmə proseduru ilə əldə edilən, materialda komponentin olmaması barədə yalnız iddia etmə ehtimalı β olduğu, onun mövcudluğunu yalnız iddia etmə ehtimalı α olan ölçülən kəmiyyət dəyəri

Giriş üçün qeyd 1: IUPAC 0,05-ə bərabər olan α və β üçün standart dəyərləri tövsiyə edir.

Giriş üçün qeyd 2: LOD abbreviaturası bəzən istifadə olunur.

Giriş üçün qeyd 3: "Həssaslıq" termini "aşkarlama həddi" üçün tövsiyə edilmir.

Giriş üçün qeyd 4: LOD aşkar edilə bilən, lakin testin qeyd olunmuş şərtləri altında mütləq kəmiyyətlə ölçülməyən nümunədə ölçülən ölçünün ən aşağı konsentrasiyasıdır.

3.43 avtomatik nümunə götürmə
automatic sampling

insan müdaxiləsindən asılı olmayaraq və əvvəlcədən müəyyən edilmiş proqrama uyğun olaraq nümunələrin ya diskret, ya da davamlı olaraq götürüldüyü prosesdir.

3.44 avtotrof bakteriyalar
kemolitotrof bakteriyalar
autotrophic bacteria
chemolithotrophic bacteria

qeyri-üzvi maddələri parçalana bilən üzvi maddələrə çevirərək öz enerjisini yarada bilən mikroorqanizmlər

3.45 A tipli qeyri-müəyyənliyin qiymətləndirilməsi
type A evaluation of uncertainty

müəyyən edilmiş ölçmə şəraitində alınan ölçülən kəmiyyət qiymətlərinin statistik təhlili ilə ölçmə qeyri-müəyyənliyi komponentinin qiymətləndirilməsi

Giriş üçün qeyd 1: Ölçmə şərtlərinin müxtəlif növləri üçün, ölçmənin təkrarlanma şəraitinə, ölçmənin aralıq dəqiqliyi vəziyyətinə və ölçmənin təkrarlanma vəziyyətinə baxın.

3.46 aydınlaşdırıcı
çökdürmə çəni
çökmə hövzəsi
clarifier
settling tank
sedimentation basin

asılı maddələrin çökməsinin baş verdiyi böyük sistem

Giriş üçün qeyd 1: Tuzlayıcı tez-tez çənin dibindən çıxarılması üçün bərk qalıqları toplamaq üçün mexaniki qırıntılarla təchiz edilir.

3.47 bakteriya
bacteria

dispers (diskret olmayan) nüvəli, əsasən sərbəst yaşayan və adətən ikili parçalanma ilə çoxalan mikroskopik, metabolik aktiv, təkhüceyrəli prokaroytik mikroorqanizmlərin böyük qrupu

3.48 bakteriofaq
bacteriophage

həyat dövrü xüsusi bakteriya sahiblərində baş verən xüsusi virus agentləri qrupu.

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin viruslara baxın (3.603).

3.49 bakterioloji nümunə

bacteriological sample

nümunə aseptik qaydada steril bir qabda götürülür və müvafiq şəkildə mühafizə olunur və bakterioloji müayinə üçün daşınır

3.50 balanslaşdırıcı çən

balancing tank

məsələn, içməli suyun (3.193) paylayıcı sistemə və ya tullantı suyunun təmizləyici qurğulara axınının sürətini və ya tərkibini bərabərləşdirmək üçün nəzərdə tutulmuş çən

3.51 bank filtrasiyası

bank filtration

suyun keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə çay suyunun sahilyanı çınqıl təbəqələri vasitəsilə infiltrasiyası
Giriş üçün qeyd 1: Bu növ infiltrasiyaya səbəb olmaq üçün vasitə hidravlik qradiant yaratmaq üçün çınqıl laylarına batmış quyulardan suyun vurulmasıdır.

3.52 baş boşluq

head space

qapalı sistemdə olan, nümunə materialı (maye, bərk və ya qarışıq) ilə tarazlıqda olan buxar fazası

3.53 baza sorğusu

baseline survey

tədqiqat sahəsində biotik və abiotik şəraitin xarakteristikasına və təsvirinə diqqət yetirməklə və gələcək monitorinq və/və ya sonrakı tədqiqatlar üçün əsas istinad səviyyəsini təşkil edən sorğu

3.54 bentik bölgə

benthic region

ümumiyyətlə canlı orqanizmlərin mövcud olduğu çöküntülər və əsas qaya təbəqəsi də daxil olmaqla su obyektinin ən aşağı bölgəsi

3.55 bentik yataq

benthic deposit

təbii eroziya, bioloji proseslər və ya tullantı sularının axılması kimi səbəblərdən yaranan və tərkibində üzvi maddələr ola biləcək çöküntülərin su axınının, gölün və ya dənizin yatağında yığılması

3.56 beta faktoru

beta factor

qarışıq məhluldakı oksigenlə doyma dəyərini aktiv lil qurğusunda eyni temperaturda və atmosfer təzyiqində təmiz suda oksigenlə doyma dəyərinə nisbəti

3.57 bənd

weir

yuxarı axın səthinin səviyyəsinə nəzarət etmək və ya atqı ölçmək üçün və ya hər ikisi üçün istifadə edilə bilən daşqın quruluşu

3.58 bərk maddələr

solids

təmizlənməyə mənfi təsir göstərə bilən xam kanalizasiya sularında tapılan obyektlər və ya böyük hissəciklər

3.59 bərpa

recovery

sınaq hissəsində və ya nümunəsində təxmin edilən hissəciklər, istifadə olunan metodologiya ilə 100% və ya daha az hissəsi "bərpa olunan" hissəciklərin həqiqi (naməlum olsa da) sayının olduğunu başa düşməklə

3.60 bərpa standartı

recovery standard

analitlərin bərpasının hesablanması asanlaşdırmaq üçün reaksiyadan əvvəl nümunələrə əlavə edilmiş analitin (3.31) izotopu kimi, qaz xromatografına inyeksiya kimi analoqu.

LAYIHƏ

3.61 bioakkumulyasiya

bioaccumulation

orqanizmlərdə və ya onların hissələrində maddənin yığılması prosesi

3.62 bioanaliz

biotesting

bioassay

biotesting

müəyyən bioloji aktivliyin dəyişməsi yolu ilə sudakı müxtəlif maddələrin bioloji təsirini keyfiyyətə və ya kəmiyyətə qiymətləndirmək üçün texnika

3.63 biodeqradasiya mərhələsi

biodegradation phase

müəyyən edilmiş sınaqda gecikmə mərhələsinin (3.310) bitməsindən biodeqradasiyanın maksimum səviyyəsinin (3.69) təxminən 90%-ə çatana qədər vaxt.

[MƏNBƏ: ISO 10708:1997, 3.10, dəyişdirilmiş — “Günlərlə ifadə olunur” tərifinin hissəsi daxil edilməyib.]

3.64 biofilm

biofilm

dayaq mühitinin səthlərində əmələ gələn canlı, ölü və ya ölmüş orqanizmlərdən ibarət film

3.65 biokütlə

biomass

canlı materialın ümumi kütləsi

3.66 biokimyəvi oksidləşmə

biochemical oxidation

mikroorqanizmlərin sudakı maddələri (əsasən üzvi) oksidləşdirdiyi proses

3.67 biomineralizasiya

biomineralization

minerallaşma (3.344) bioloji fəaliyyət nəticəsində əmələ gəlir

3.68 bioloji parçalanma qabiliyyəti

biodegradability

üzvi maddənin biodeqradasiyaya həssaslığı

3.69 bioloji parçalanmanın maksimum səviyyəsi

biodegradation maximum level

müəyyən edilmiş sınaqda kimyəvi birləşmənin və ya üzvi maddələrin biodeqradasiyasının maksimum dərəcəsi, bundan yuxarı sınaq zamanı əlavə biodeqradasiya baş vermir

Giriş üçün qeyd 1: Bioloji parçalanmanın maksimum səviyyəsi faizlə ifadə edilir.

[MƏNBƏ: ISO 10708:1997, 3.9, dəyişdirilmiş — Giriş üçün qeyd 1 əvvəllər tərifin bir hissəsi idi, termin “maksimum biodeqradasiya səviyyəsi”ndən dəyişdirildi.]

3.70 bioloji filtr

biological filter

tullantı sularının inert material üzərində aktiv bioloji plyonka (bakteriya yatağı) vasitəsilə təmizlənməsi məqsədilə süzülməsinə səbəb olan böyük dəlikləri olan inert material yatağı

Giriş üçün qeyd 1: Damlayan filtr süzən filtr kimi də tanınır.

3.71 biota

biota

su sisteminin canlı komponentləri

3.72 biotik indeks

biotic index

su obyektinin biotasını təsvir etmək üçün istifadə edilən və onun bioloji keyfiyyətini ifadə etməyə xidmət edən ədədi dəyər

3.73 biotop

biotope

bitki və heyvanların müəyyən bir toplusu üçün yaşayış yerini təmin edən vahid ekoloji şərait sahəsi

Giriş üçün qeyd 1: Biotop demək olar ki, yaşayış mühiti termini ilə sinonimdir, lakin yaşayış mühitinin subyekti növ və ya populyasiya olduğu halda, biotopun subyekti bioloji icmadır.

3.74 birləşdirici su

connate water

ətrafdakı qaya və ya yataqla eyni geoloji yaşda olan, çox vaxt keyfiyyətsiz və normal istifadə üçün yararsız olan interstisial su

Giriş üçün qeyd 1: Normal istifadələr, məsələn, içməli məqsədlər, sənaye və kənd təsərrüfatı istifadəsi ola bilər.

3.75 birləşmiş xlor

combined chlorine

xloramidlər, üzvi xloramidlər və azot trixlorid şəklində mövcud olan ümumi qalıq xlorun bir hissəsi

3.76 boşalma

sparging

perforasiya edilmiş və ya ucu açıq borudan güclü hava və ya digər qaz axımının sudan keçirildiyi proses

3.77 boş dəyər

blank value

maraq nümunəsi ilə eyni olan, lakin determinant (3.172) olmadıqda, ölçmə aparıldıqda əldə edilən müşahidə dəyəri.

[MƏNBƏ: ISO 5667-14:2014, 3.5, dəyişdirilmiş — Termin “boş”dan dəyişdirilib]

3.78 boşqab

plate

qatılaştırılmış su, agar və digər mümkün komponentlərin (məsələn, qeyri-üzvi duzlar) petri qabında bərkimiş qarışığı

3.79 boşqab sayı
koloniya sayı
plate count
colony count

müəyyən şəraitdə müəyyən mədəniyyət mühitində və ya üzərində əmələ gələn koloniyaların sayından alınan nümunənin müəyyən həcmində yaşaya bilən mikroorqanizmlərin sayının təxmini

Giriş üçün qeyd 1: Canlı mikroorqanizmlərə bakteriya, maya və kif daxildir.

3.80 boş nümunə
blank sample

test proseduru zamanı aləti sıfırlamaq üçün istifadə edilən nümunə və reagentlər əlavə edilməzdən əvvəl nümunədə mövcud rəng və ya bulanıqlıqdan (3.588) yaranan potensial xətanı düzəldə bilər.

3.81 bourne
bourne

fasilələrlə və ya mövsümi olaraq axan bulaq

3.82 boz su
sullaj
grey water
sullage

məişət hamamları və duşlar, əl hövzələri və mətbəx lavabolarından tullantı suları

3.83 bölmələşdirmə
compartmentalization

ətraf mühitdəki maddələrin bir ətraf mühit bölməsindən su, hava, biota (3.75), torpaq və çöküntülər kimi müxtəlif digər bölmələrə miqrasiya etməsi prosesi

3.84 bulaq suyu
spring

yerin səthindən təbii yolla çıxan yeraltı sular

3.85 bulanıqlıq
turbidity

həll olunmamış maddənin olması səbəbindən mayenin şəffaflığının azalması

3.86 buxarlanma
vapotranspiration

bitki örtüyü ilə örtülmüş ərazinin ümumi buxarlanması

Qeyd 1 Qeyd: Bu, bitki örtüyü ilə kəsilən sudan, sonra buxarlanmadan, bitki yarpaqlarının quru səthindən buxarlanmadan (transpirasiya) və torpaqdan buxarlanmadan ibarətdir.

3.87 canlı bakteriyalar
viable bacteria

çoxalma və/və ya metabolizma qabiliyyətinə malik olan bakteriyalar (3.53).

3.88 cod su
hard water

yüksək konsentrasiyalı ionları olan və xüsusən də yüksək konsentrasiyalarda kalsium və maqnezium ionları olan su

Giriş üçün qeyd 1: Sərt suyun CaCO_3 şəklində 121-180 mq/l arasında sərtlik olması ümumiyyətlə qəbul edilir.

3.89 çanaq
sink

çirkləndiricilər üçün anbar kimi çıxış edən su hövzəsi kimi <ətraf mühit> bölməsi

3.90 çarpaz əlaqə
cross connection

içməli su ilə hər hansı çirklənmə mənbəyi arasında fiziki boru bağlantısı və ya boruların təşkili

Qeyd 1: Bu termin həm də müxtəlif paylama sistemləri arasında qanuni əlaqəni təsvir etmək üçün istifadə olunur.

3.91 çatmaq
reach

müəyyən edilmiş yuxarı və aşağı axın limitləri ilə su axınının uzunluğu

3.92 çay
river

okeana, dənizə, gölə, daxili çökəkliyə, bataqlığa və ya digər su axarına dəqiq müəyyən edilmiş kurs üzrə davamlı və ya fasilələrlə axan təbii su hövzəsi

3.93 çirkab suların ilkin təmizlənməsi
preliminary treatment of wastewater

ümumi kanalizasiya qatlarının çıxarılması və ya parçalanması və qumun çıxarılması

Giriş üçün qeyd 1: Bu, çöküntüdən əvvəl yağ və yağın çirkab sularından çıxarılmasını, əvvəlcədən aerasiya və zərərsizləşdirməni əhatə edə bilər.

LAYİHƏ

**3.94 çirklənmə
pollution**

Əsasən antropik fəaliyyətlərdən və ya təbii mənbələrdən (məsələn, vulkanik kül) gələn üzvi, mikrobioloji və kimyəvi maddələrin atılması ilə suyun, havanın və ya torpağın keyfiyyətinin dəyişməsi

**3.95 çirklənmə yükü
pollution load**

müəyyən müddət ərzində təmizləyici qurğuya daxil olan və ya qəbuledici suya atılan çirkləndiricilərin miqdarı

**3.96 çirklənmənin nöqtəvi mənbəyi
point source pollution**

müəyyən edilmiş bir nöqtədən yaranan çirklənmə

NÜMUNƏ Misal A çirklənmiş zavod tullantıları (3.201).

**3.97 çiy su
raw water**

heç bir emal almamış su və ya emal üçün zavoda daxil olan su

**3.98 çoxlu quyu
multiple boreholes**

tədqiqat məqsədi ilə adekvat olan monitoring şəbəkəsini yaratmaq üçün ayrıca quraşdırılmış fərdi quyular və ya piezometrlər qrupu

**3.99 çoxsəviyyəli nümunə götürən
multi-level sampler**

yeraltı suların ayrı-ayrı dərinliklərindən nümunə götürmək üçün tək qurğu

Giriş üçün qeyd 1: Cihaz birbaşa yerə sürülə, əvvəlcədən mövcud quyuya quraşdırıla və ya məqsədli qazılmış çuxurda quraşdırıla bilər. Bir quyuya quraşdırıldıqda, ayrı-ayrı nümunə portlarını təcrid etmək üçün integral qablaşdırıcılar istifadə olunur.

**3.100 çökə bilən bərk maddələr
settleable solids**

ilkin dayandırılmış bərk maddələrin müəyyən şərtlər altında müəyyən çökmə müddətindən sonra çökmə yolu ilə çıxarıla bilən hissəsi

**3.101 çökmə
sedimentation**

su ilə daşınan asılı maddənin cazibə qüvvəsinin təsiri altında çökməsi və çökməsi prosesi

**3.102 çökmüş kanalizasiya sular
settled sewage**

məcmu bərk cisimlərin və çökə bilən bərk maddələrin əksəriyyətinin çökmə yolu ilə çıxarıldığı kanalizasiya

**3.103 çöküntü
sediment**

mayenin dibində çökən maddə, çökmə baş verməzdən əvvəl çox vaxt suda daşınır

3.104 çürümə putrefaction

anaerob mikrobların təsiri ilə üzvi maddələrin nəzarətsiz parçalanması, xoşagəlməz qoxu əmələ gəlməsi

3.105 çürümə daimi

λ
decay constant

λ

<müəyyən bir enerji vəziyyətində radionuklid> dP-nin dt nisbəti, burada dP dt vaxt intervalında verilmiş nüvənin həmin enerji vəziyyətindən kortəbii nüvə keçidi ehtimalıdır, burada N vaxtda mövcud olan nüvələrin sayıdır. t

$$\lambda = -\frac{dP}{dt} = -\frac{1}{N} \frac{dN}{dt}$$

3.106 daxili standart internal standard

doğma analitlərin konsentrasiyalarının hesablandığı ekstraksiyadan əvvəl nümunələrə əlavə edilən analitin (3.31) izotopla işarələnmiş analoqu kimi

3.107 dəmir bakteriyaları iron bacteria

dəmiri oksidləşdirərək enerji əldə edən bilən bakteriya qrupu (II)

Qeyd 1: Dəmirin (II) oksidləşməsindən sonra əldə edilən dəmir (III) hidroksid daha sonra bakteriya qabığının içərisində və ya xaricində çökə bilər.

3.108 daimi kultura permanent culture

<mikrobiologiya> genetik olaraq müəyyən edilmiş xüsusiyyətlərini qorumaq üçün dondurulmuş şəkildə saxlanılan mədəniyyət

3.109 davamlı nümunə götürmə continuous sampling

nümunənin davamlı olaraq götürüldüyü proses

Qeyd 1: Məsələn, su hövzəsindən.

3.110 deaerasiya deaeration

təbii şəraitdə və ya qəsdən fiziki proseslərlə həll olunmuş havanın sudan qismən və ya tam çıxarılması

3.111 deionizasiya deionization

xüsusilə ion dəyişdirici qatranların istifadəsi ilə ion növlərinin qismən və ya demək olar ki, tamamilə çıxarılması

3.112 dekantasiya
decantation

asılı hissəciklər çökdükdən sonra və ya daha yüksək sıxlıqlı mayedən ayrıldıqdan sonra supernatant mayenin çıxarılması

LAYIHƏ

3.113 deoksigenləşmə
deoxygenation

təbii şəraitdə və ya qəsdən fiziki və ya kimyəvi proseslərlə həll olunmuş oksigenin sudan qismən və ya tam çıxarılması

3.114 demineralizasiya
demineralization

suda ion növlərinin və həll olunmuş qeyri-üzvi maddələrin tərkibinin fiziki, kimyəvi və ya bioloji proseslə azaldılması

3.115 denitrifikasiya
denitrification

adətən bakteriyaların təsiri ilə nitratın və/və ya nitritin azot və ya dinitrogen monoksidə qədər azaldılması(3,53)

3.116 depurasiya
depuration

canlı su orqanizmlərinin özlərini çirklərdən azad etmə prosesi

3.117 destratifikasiya
destratification

göldə və ya su anbarında yeraltı və yerüstü su laylarının təbii qüvvələr və ya süni üsullarla qarışdırılması

3.118 detektor hissəcik detektoru
detector

particle detector

canlı mikroorqanizmləri saymaq və ya aşkar etmək üçün bərk matrisa lövhəsi və ya tərkibində qidalı mühit olan maye borusu

3.119 detritus

detritus

çirkab sularının təmizlənməsi təcrübəsində və ya bioloji kontekstdə hərəkət edən suda daşına bilən üzvi maddələrlə əlaqəli qaba qeyri-üzvi material, ölü orqanizmlər və üzvi hissəciklər, çökmüş və ya çökməmiş

3.120 dezinfeksiya

disinfection

patogenləri aradan qaldırmaq və ya təsirsizləşdirmək üçün nəzərdə tutulmuş suyun təmizlənməsi

3.121 D dəyəri

D value

D-nin ən kiçik dəyəri, burada standart şərtlərə uyğun olaraq, hər qabda görünən mutant koloniyalarının sayında müsbət artım aşkar edilmir.

Giriş üçün qeyd 1: Birdən çox D dəyəri olduqda (dördə qədər mümkündür) ən yüksək D dəyəri seçilir. Salmonella test üsulu üçün tətbiq edilir.

3.122 dəqiqlik

accuracy

ölçülən kəmiyyət dəyəri ilə ölçülən kəmiyyətin həqiqi kəmiyyət dəyəri arasında uyğunluğun yaxınlığı [\(3.31\)](#)

Giriş üçün 1-ci qeyd: "Ölçmə dəqiqliyi" anlayışı kəmiyyət deyil və ona rəqəmsal kəmiyyət dəyəri verilmir. Daha kiçik ölçmə xətası təklif etdikdə ölçmənin daha dəqiq olduğu deyilir.

Yazıya 2-ci qeyd: "Ölçmə dəqiqliyi" bəzən ölçülən ölçüyə aid edilən ölçülən kəmiyyət qiymətləri arasında uyğunluğun yaxınlığı kimi başa düşülür.

Giriş üçün qeyd 3: Həmçinin su mikrobiologiyası üçün ISO 13843-ə baxın

3.123 dəqiqlik

precision

müəyyən şərtlərdə eyni və ya oxşar obyektlər üzərində təkrar ölçmələr nəticəsində alınan göstəricilər və ya ölçülən kəmiyyət dəyərləri arasında uyğunluğun yaxınlığı

3.124 dəniz

sea

duzlu su hövzəsi ümumiyyətlə okeanın müəyyən bir hissəsini təşkil edir

3.125 dərin quyu

deep well

suyunu bir və ya bir neçə təbəqənin altından çəkən quyu

3.126 dərin zona

profundal zone

fotosintezin olmaması (3.397) (afotik zona (3.37)) və üzvi parçalanma mexanizmlərinin (trofolitik zona) yayılması ilə xarakterizə olunan dərin suların aşağı hissəsi

3.127 dərinliyə inteqrasiya olunmuş nümunə
depth-integrated sample

su hövzəsindən müəyyən bir yerdə, səth və çöküntü təbəqəsi arasında və ya şaquli xətt üzrə müəyyən edilmiş digər dərinliklər arasında götürülmüş diskret və ya davamlı nümunələrdən ibarət kompozit su nümunəsi

3.128 dərinlik profili nümunəsi
depth profile sample

nümunə müəyyən nöqtədə su hövzəsindən müxtəlif dərinliklərdə götürülmüş su nümunələri seriyasına daxildir

Giriş üçün qeyd 1: Bütün su obyektini boyunca suyun keyfiyyətinin xarakteristikasını əldə etmək üçün müxtəlif yerlərdə dərinlik profili nümunələri götürmək lazımdır.

3.129 dializ
dialysis

kiçik molekulların və ya ionların membrandan diffuzasiyası prosesi, beləliklə onların məhluldakı daha böyük molekullardan və asılı maddədən ayrılmasına səbəb olur.

3.130 diatom
diatom

silisiumlu hüceyrə divarları olan Bacillariophyceae sinfinə aid birhüceyrəli yosunlar

3.131 dinamik toksiklik testi
dynamic toxicity test

sınaq məhlulunun daimi axını və ya davamlı axını ilə toksiklik testi

3.132 dioksinə bənzər izomer
dioxin-like isomer

dioksinə bənzər xüsusiyyətlərə malik, Ah reseptoru ilə reaksiya verən və zəhərli ekvivalentlik faktoru (TEF) təyin edilmiş tipik PCB kimyəvi tərkibi ilə poliklorlu bifenil (PCB)

**3.133 distillə
distillation**

buxarlanma prosesi, məsələn, yüksək saflıqda su hazırlamaq üçün istifadə edilən kondensasiya

**3.134 diskret seçmə
discrete sampling**

su hövzəsindən tək nümunələrin götürülməsi prosesi

**3.135 distrofik su
dystrophic water**

qida maddələrində zəif olan və hümik maddələrin yüksək konsentrasiyası olan su

**3.136 DNA
deoksiribonuklein turşusu
DNA**

deoxyribonucleic acid

RNT virusları istisna olmaqla, bütün orqanizmlərin genomunu (3.253) təşkil edən irsi genetik material

RNT virusları istisna olmaqla, bütün orqanizmlərin genomunu (3.253) təşkil edən irsi genetik material.

Giriş üçün qeyd 2: ISO 13829-a uyğunlaşdırılmışdır.

**3.137 DNT zədələnməsi
DNA damage**

hüceyrə replikasiyasına təsir etməyən DNT-də müxtəlif dəyişikliklərin kollektiv təsviri (3.189).

Giriş üçün qeyd 1: Genotoksisite testləri (3.255) vəziyyətində bu, umuC-geninin induksiyası ilə nəticələnən mutasiyalara aiddir.

**3.138 doğruluq
trueness**

sonsuz sayda təkrar ölçülmüş kəmiyyət qiymətlərinin ortası ilə istinad kəmiyyət dəyəri arasında uyğunluğun yaxınlığı

Giriş üçün qeyd 1: Ölçmənin doğruluğu kəmiyyət deyil və buna görə də rəqəmlə ifadə edilə bilməz, lakin razılığın yaxınlığı üçün ölçülər ISO 5725-1-də verilmişdir.

Qeyd 2: Ölçmənin doğruluğu sistematik ölçmə xətası ilə tərs əlaqəlidir, lakin təsadüfi ölçmə xətası ilə əlaqəli deyil.

Qeyd 3: "Ölçmə dəqiqliyi" "ölçmənin doğruluğu" üçün istifadə edilməməlidir.

**3.139 doymuş zona
saturated zone**

təbəqənin məsamə boşluqlarının tamamilə su ilə doldurulduğu sulu təbəqənin hissəsi

**3.140 doymamış zona
vadoz zonası**

unsaturated zone

vadose zone

lay təbəqəsinin məsamə bořluqlarının tamamilə su ilə dolmadıęı sulu təbəqənin (3.40, 3.41, 3.42) hissəsi.

3.141 doza cavab əlaqəsi
dose response relationship

D səviyyəsinin artması ilə hər qabda görünən mutant koloniyalarının sayının azalması

Giriř  c n qeyd 1:  n çox Salmonella mikrosom testində tətbiq edilir.

LAYIHƏ

3.142 dövriyyə urnover

şirin su hövzəsində (göl və ya su anbarı kimi) təbii qüvvələr tərəfindən təbəqələşmənin tez-tez küləklərin təsiri ilə sürətlə parçalanması

3.143 drenaj sahəsi drainage area

sərhədləri müvafiq qaydada təyin edilmiş orqan tərəfindən müəyyən edilən bir və ya bir neçə məntəqəyə axıdılan ərazi

3.144 durğun su stagnant water

az və ya heç bir axının olmadığı və uzun müddət ərzində mənfi keyfiyyət dəyişikliklərinin baş verə biləcəyi su obyektinə və ya su təchizatı

3.145 durulaşdırılmış su dilution water

sınaq nümunəsinin mərhələli durulaşdırılması və ya mənfi nəzarət üçün deionlaşdırılmış su (3.355)

3.146 durulaşma seriyası dilution series

sınaq məqsədləri üçün əvvəlcədən müəyyən edilmiş nisbətlərdə sınaq materialının və durulaşma matrisinin (məsələn, su və ya tampon) qarışığı

3.147 durulaşdırma səviyyəsi

D
dilution level

D
su və ya tullantı su ilə durulaşdırma suyu qarışığının qatılma əmsalının məxrəci (1 ədədindən istifadə etməklə) inteqral ədəd kimi

Qeyd 1 Qeyd: Durulaşmamış su və ya çirkab su üçün bu əmsal 1:1-dir, burada müvafiq və mümkün olan ən kiçik *D* dəyəri 1-dir.

3.148 duzlu su brackish water

nəzərdə tutulan istifadə üçün məqbul standartlardan daha yüksək konsentrasiyada həll edilmiş bərk maddələr olan su

Giriş 1 Qeyd: Duzlu suda ümumi həll olunmuş bərk maddələrin konsentrasiyası 1 000 mq/l ilə 10 000 mq/l arasında dəyişə bilər. Duzlu su dəniz suyundan daha az duzlidir (duzlu su üçün 1 000-10 000 mq/l TDS, dəniz suyu üçün isə 35 000 mq/l-ə qədər).

Giriş üçün qeyd 2: Bir çox duzlu suların ümumi həll olunmuş bərk maddələrinin konsentrasiyası məkan və/və ya zamana görə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişə bilər.

3.149 duzlu su

brine

təbii və ya süni şəkildə dəniz suyundan daha çox duz konsentrasiyası, xüsusilə natrium xlorid olan su

3.150**duzlu su****saline water**

nəzərdə tutulan istifadə üçün məqbul standartlardan daha yüksək konsentrasiyada həll edilmiş bərk maddələr olan su

Giriş 1 Qeyd: Duzlu suda ümumi həll olunmuş bərk maddələrin konsentrasiyası 1 000 mq/l ilə 10 000 mq/l arasında dəyişə bilər. Duzlu su dəniz suyundan daha az duzludur (duzlu su üçün 1000-10000 mq/l TDS, dəniz suyu üçün 35 000 mq/l-ə qədər).

Giriş üçün qeyd 2: Bir çox duzlu suların ümumi həll olunmuş bərk maddələrinin konsentrasiyası məkan və/və ya zamana görə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişə bilər.

3.151 duzsuzlaşdırma desalination

ion növlərinin sudan qismən və ya demək olar ki, tamamilə çıxarılması, adətən onu içməli və ya emal və ya soyuducu su kimi istifadəyə yararlı etmək üçün

[MƏNBƏ: ISO 20670:2018, 3.19, dəyişdirilmiş — Dəniz suyu, şor su və suvarma suyu daxil deyil ".]

3.152 EC₅₀

EC₅₀

50% təsirə səbəb olan birləşmənin effektiv konsentrasiyası

3.153 effektiv məsaməlilik effective porosity

qrunt sularının axınına birbaşa töhfə verən su daşıyan təbəqə daxilində doymuş açıqlıqların və ya məsamələrin nisbəti

3.154 ehtimal olunan say presumptive count

koloniya sayı və ya ən çox ehtimal olunan sayı (MPN) (3.350) hədəf orqanizm üçün xarakterik olaraq şərh edilən xarici görünüşü olan koloniyaların, quyuların və ya fermentasiya borularının sayına əsaslanan təxmin

Giriş üçün qeyd 1: Təsdiq addımlarını tələb etməyən üsullar üçün ehtimal olunan say təsdiqlənmiş sayə bərabərdir" (bax: təsdiq edilmiş sayə (2.132)

3.155 ehtiyat həlli stock solution

müvafiq saflığa malik kimyəvi maddələrdən hazırlanmış, dəqiq məlum olan analit konsentrasiyasına malik məhlul

Giriş üçün qeyd 1: Ehtiyat həlləri ISO Bələdçi 30-un mənasında istinad materiallarıdır.

3.156 ekologiya ecology

canlı orqanizmlərin və onların ətraf mühitin qarşılıqlı əlaqəsinin öyrənilməsi

3.157 ekosistem ecosystem

mövcud olan müxtəlif orqanizmlərin və onların ətraf mühitinin qarşılıqlı təsiri ilə materialların və enerjinin dövrü mübadiləsinin baş verdiyi sistem

3.158 ekran screen

tutma yolu ilə su və ya kanalizasiya axınından bərk maddələrin çıxarılması üçün cihaz

NÜMUNƏ Məftil torları, əllə və ya mexaniki dırnaqlar, hərəkətli lentlər, fırlanan diskələr və ya perforasiya edilmiş metal təbəqədən və ya məftildən barabanlar.

3.159 ekzogen tənəffüs exogenous respiration

ekzogen substratın alınması ilə enerji verən metabolizm

3.160 elektrik keçiriciliyi
xüsusi keçiricilik
electrical conductivity
specific conductance

sulu məhlulun vahid kubunun (müəyyən ölçülərdə) əks üzləri arasında müəyyən şərtlərdə ölçülən müqavimətin qarşılığı

3.161 enterik virus
enteric virus

insan və heyvanların mədə-bağırsaq traktında çoxalda bilən virus

3.162 enterokoklar
nəcis enterokoklar
bağırsaq enterokokları
enterococci
faecal enterococci
intestinal enterococci

normalda insanın və isti qanlı heyvanların yoğun bağırsaqlarında məskunlaşan aerob və fakultativ anaerob qram-müsbət bakteriyalar qrupu

Qeyd 1: Onlar Lancefield's Group D antigeninə malikdirlər, katalaza-mənfidirlər, 44 °C-də böyümək qabiliyyətinə malikdirlər və öd duzlarının iştirakı ilə aeskulini hidroliz edir, xüsusi mühitlərdə xloridi 2,3,5 azaltmağa qadirdirlər. -formzanda trifenil-tetrazolium və ya 4-metilumbelliferil-β-D-qlükozidi (MUG) hidroliz etmək üçün.

Giriş üçün qeyd 2: Həmçinin ISO 7899-1 və ISO 7899-2-yə baxın.

Qeyd 3: Su mühitlərində qrup əsasən Enterococcus faecalis, E. faecium, E. durans və E. hirae növlərindən ibarətdir. Bu növlər əksər təbii mühitlərdə çoxalmır, lakin Escherichia coli-dən daha uzun müddət yaşaya bilər. Buna görə də onların suda olması, hətta E.coli olmadıqda belə, adətən nəcisin çirklənməsini göstərir.

3.163 epilimnion
epilimnion

fotosintezin (3.397) yosunlar tərəfindən həyata keçirildiyi termoklinin üstündə, təbəqəli su hövzəsində üst təbəqə

3.164 etimad intervalı
confidence interval

ölçülən və ya hesablanmış dəyərin müəyyən edilmiş etibarlılıq səviyyəsində mövcud ola biləcəyi dəyərlər diapazonu, məsələn, 95 %

3.165 escherichia coli
e. coli
escherichia coli
e. coli

β-D-qalaktosidaza və β-D-qlükuronidaza ifadə edən Enterobacteriaceae üzvləri

[Mənbə: ISO 9308-1:2014, 3.2.]

Giriş üçün qeyd 1: Onun normal yaşayış yeri insanın və isti qanlı heyvanların yoğun bağırsağıdır və adətən su mühitində çoxalma iqtidarında deyil. Buna görə də suda E. coli-nin olması son vaxtlar nəcisin çirklənməsini göstərir.

3.166 estuar
estuary

çayın aşağı axarında dənizlə sərbəst birləşən və dağlıq drenaj sahələrindən şirin su qəbul edən qismən qapalı su hövzəsi

**3.167 eukariot
eukaryote**

nüvəsinin nüvə membranı ilə əhatə olunduğu hüceyrə quruluşuna malik orqanizm

**3.168 eukariotik
eukaryotic**

hüceyrələri görünən və müəyyən bir nüvəyə malik olan orqanizmlərin təsviri

**3.169 eulittoral zona
eulittoral zone**

qabarma-çəkilməarası zonasi, Baltik və ya Aralıq dənizinin qapalı dənizlərində olduğu kimi, vaxtaşırı qabarma-çəkilmə səbəbindən və ya qeyri-müntəzəm baş verən amillər səbəbindən su altında qalan və yaranan zonadır

Giriş üçün qeyd 1: Bioloji cəhətdən bu zona məmləkətlərin yuxarı həddi ilə laminarların yuxarı həddi arasındakı zona kimi müəyyən edilir. Dalğanın olmadığı Baltik dənizində eulittoral zona qısamüddətli illik yosunlar zonasıdır. hüceyrələri görünən və müəyyən bir nüvəyə malik olan orqanizmlərin təsviri

**3.170
eutrofikasiya
eutrophication**

oksigen çatışmazlığı, üzvi maddələrin yığılması və əhalinin tərkibində və strukturunda ağır dəyişikliklərlə müşayiət olunan bitki biokütləsinin istehsalını stimullaşdıran və sürətləndirən qida maddələri ilə suyun zənginləşdirilməsi

3.171 evtrofik su eutrophic water

qida maddələri ilə zəngin və biokütlədə yüksək məhsuldar su hövzəsi

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin evtrofikasiyaya baxın ([3.216](#)).

3.172 evfotik zona euphotic zone

işığın nüfuzunun effektiv fotosintezi dəstəkləmək üçün kifayət etdiyi su obyektinin yuxarı təbəqəsi ([3.397](#))

3.173 əhatə faktoru coverage factor

genişlənmiş qeyri-müəyyənliyi əldə etmək üçün (birləşdirilmiş) standart qeyri-müəyyənliyin çarpanı kimi istifadə edilən ədədi amil

3.174 əkmə seeding

müvafiq mikroorqanizmlərin introduksiya edilməsi məqsədilə bioloji sistemin peyvəndi

3.175 əks osmos reverse osmosis

normal osmotik təzyiqdən daha çox konsentrasiya edilmiş məhlulə təzyiq göstərilməsi nəticəsində suyun membrandan daha çox konsentrasiyalı məhluldan daha az konsentrasiyalı məhlulə keçməsi

3.176 əlaqə sabitləşməsi contact stabilization

aktiv lilin modifikasiyası (3.10) prosesində əvvəllər qazlaşdırılmış aktiv lilin qısa müddət ərzində (məsələn, 15 dəqiqədən 30 dəqiqəyə qədər) xam kanalizasiya ilə təmasda olması.

Giriş üçün qeyd 1: Təmasdan sonra lil çökdürülür və daha uzun müddətə (6 saatdan 8 saata qədər) havalandırıldığı ayrı çənə qaytarılır.

3.177 əməkdaşlıq testi laboratoriyalararası test laboratoriyalararası müqayisə həlqəvi test collaborative test interlaboratory test interlaboratory comparison ring test

metodların qiymətləndirilməsi, laboratoriya bacarıqlarının yoxlanılması və standart materialların sertifikatlaşdırılması kimi məqsədlər üçün sınaq materialının eyni hissələrini təhlil etmək üçün hər bir laboratoriyanın eyni müəyyən edilmiş və ya öz müəyyən edilmiş analitik metodundan istifadə etdiyi tədqiqat.

3.178 ən aşağı təsirsiz durulaşma ATD

lowest ineffective dilution LID

tullantı suyunun müəyyən edilmiş durulaşma vasitəsi ilə toksiklik sınağı (D) ən çox konsentratlaşdırılmış sınaq partiyası, burada heç bir maneə və ya yalnız testin xüsusi dəyişənindən çox olmayan təsirlər müşahidə olunur.

3.179 ən çox ehtimal olunan rəqəm

ÇEOR

most probable number

MPN

standart testlərlə tədqiq edilən nümunənin bir sıra həcmələrində müsbət və mənfi nəticələrin birləşməsindən əldə edilən müəyyən bir həcmdə suda mikroorqanizmlərin sayının maksimum ehtimal qiymətləndirməsi

Giriş üçün qeyd 1: Tabla metodunda çoxlu boru və ya quyular MPN-nin müəyyən edilməsi üçün bu standart testlərin toplusudur.

3.180 əvvəlcədən məruz qalma

pre-exposure

mikroorqanizmlərin uyğunlaşması və seçilməsi yolu ilə bu inokulumun sınaq materialını bioloji parçalamaq qabiliyyətini artırmaq məqsədi ilə kimyəvi birləşmənin və/və ya üzvi maddələrin iştirakı ilə inokulumun əvvəlcədən inkubasiyası

[MƏNBƏ: ISO 10708:1997, 3.12.]

3.181 fakultativ aerob

facultative aerobe

oksigeni terminal elektron qəbuledicisi kimi istifadə edə bilən və enerjinin ayrılması daha çox olduğu üçün həmişə bunu seçəcək orqanizm

Giriş üçün qeyd 1: Bu, müxtəlif fermentativ yollar və ya nitrat və sulfat kimi digər terminal elektron qəbulediciləri ilə əvəz olunur. Oksigen mövcudluğu aşağı olduqda, alternativ elektron qəbuledicidən istifadə etmək və ya fermentativ metabolizmi idarə etmək qabiliyyətinə malikdir.

**3.182 fakultativ anaerob
facultative anaerobe**

oksigen olduqda aerob tənəffüs yolu ilə ATP istehsal edən, lakin oksigen olmadıqda fermentasiyaya və ya anaerob tənəffüsə keçə bilən orqanizm

**3.183 fenolftaleinin son nöqtəsinin qələviliyi
phenolphthalein endpoint alkalinity**

suyun bütün hidrosil və karbonat tərkibinin yarısına ixtiyari olaraq aid edilən qələviliyin həmin hissəsinin fenolftalein son nöqtəsinə (pH 8,3) titrləmə yolu ilə ölçmə

Giriş üçün qeyd 1: Fenolftaleinin son nöqtəsinin qələviliyi tez-tez metil qırmızı son nöqtə qələviliyi ilə birlikdə istifadə olunur.

**3.184 fəaliyyət həddi
nəzarət həddi
action limit
control limit**

prosesin sabitliyini qiymətləndirmək üçün istifadə olunan nəzarət qrafikində (3.139) xətt

Giriş üçün qeyd 1: Fəaliyyət hədlərini göstərmək üçün nəzarət qrafikində fəaliyyət xətləri çəkilir.

Giriş üçün qeyd 2: Planlaşdırılan tədbir fəaliyyət limitindən kənara çıxdıqda, prosesdə müvafiq düzəldici tədbirlər görülür.

Giriş üçün qeyd 3: Bu limitlər normal paylanmış nəticələrin yalnız 0,3%-nin bu limitlərdən kənara çıxacağı fərziyyəsinə əsaslanır. Belə bir hadisə əlavə, təyin edilə bilən dəyişkən səbəblərin mövcud ola biləcəyini və onları müəyyən etmək və azaltmaq üçün fəaliyyətin tələb oluna biləcəyini qəti şəkildə göstərəcək.

**3.185 fırtına suyu
fırtına suyunun axması
storm water
storm water run-off**

güclü yağışlar nəticəsində səth sularının su axınına axması

**3.186 filtrasiya
filtration**

hissəcikləri və ya mikroorqanizmləri saxlamaq üçün suyun məsaməli material təbəqəsindən keçirildiyi təmizləmə prosesi

**3.187 filtr işləməsi
filter run**

bir filtrdə bir geri yuma ilə digəri arasındakı vaxt uzunluğu

**3.188 filtr presi
filter press**

bir sıra girintili drenaj plitələri və ya düz lövhələr və çərçivələr arasında sıxışdırılmış, təzyiq altında çamurun vurulduğu filtr parçalarından əmələ gələn bölmələri olan filtrasiya cihazı

Giriş üçün qeyd 1: Su filtr bezləri və drenaj sistemi vasitəsilə lildən ifadə edilir və preslənmiş lil hər filtrasiya dövründən sonra çıxarılır.

3.189 filtr presi
filter press

bir sıra girintili drenaj plitələri və ya düz lövhələr və çərçivələr arasında sıxışdırılmış, təzyiq altında çamurun vurulduğu filtr parçalarından əmələ gələn bölmələri olan filtrasiya cihazı

3.190 filtrasiya qabiliyyəti

filtrasiya qabiliyyəti

filterability

filtrability

mayenin bərk cisimlərdən filtrasiya yolu ilə ayrılması asanlıqının göstəricisi

3.191 fitoplankton

phytoplankton

diatomlar, dinoflagellatlar, o cümlədən şirin və ya duzlu su hövzələrində olan sərbəst üzən flora və bakteriyalar, siyanobakteriyalar (3.149) və yosunlar (3.21)

3.192 fiziki-kimyəvi emal
physico-chemical treatment

müəyyən bir nəticə əldə etmək üçün fiziki və kimyəvi emalın birləşməsi

3.193 flok

floc

xırda asılmış hissəciklərin yığılması nəticəsində əmələ gələn incə məsaməli kütlə

Qeyd 1: Suyun təmizlənməsində kimyəvi maddələrlə flokulyasiya yolu ilə suda əmələ gəlir. Aktivləşdirilmiş çamurda yığılmış bakteriya kütləsi ilə əmələ gəlir.

3.194 flokulyasiya

flocculation

kiçik hissəciklərin yığılması ilə böyük ayrıla bilən hissəciklərin əmələ gəlməsi; prosesə adətən mexaniki, fiziki, kimyəvi və ya bioloji vasitələr kömək edir

3.195 flokulyasiya yardımı

flocculation aid

flok əmələ gəlməsinin effektivliyini artırmaq üçün koagulyantla birlikdə əlavə edilən çox vaxt polielektrolit olan maddə

3.196 flotasiya

floatasiyası

flotation

floatation

suda asılı maddənin səthə qaldırılması, məsələn, qazın asılı maddənin üzərinə düşməsi ilə

3.197 flüorlaşma

fluoridation

flor ionunun konsentrasiyasını razılaşdırılmış hədlərdə saxlamaq üçün içməli su təchizatına (3.193) tərkibində flüor olan birləşmənin əlavə edilməsi

3.198 fon artımı

background growth

böyümə mühitinin səthində mutasiyaya uğramamış, hədəfi olmayan bakteriyaların mikro koloniyalarının davamlı örtüyü

3.199 fon ekvivalent qatılığı

FEQ

background equivalent concentration

BEC

sıfırla müqayisədə müşahidə olunan bazanı yaradan element və ya maddənin konsentrasiyası

3.200 fond mədəniyyəti

stock culture

nukleotid ardıcılığı kimi orijinal xüsusiyyətlərini qorumaq üçün şəraitdə (məsələn, uyğun mühitdə dondurulmuş) saxlanılan orqanizmlərin ştamının mədəniyyəti

Giriş üçün qeyd 1: Ehtiyat kulturaları, genotoksiklik analizlərində bir gecəlik kulturaların və pre-kulturaların başlaması

kimi məqsədlər üçün istifadə olunur.

3.201 fotoautotrof bakteriyalar
photoautotrophic bacteria

enerjisini işıqdan alan və yeganə karbon mənbəyi qeyri-üzvi olan, məsələn, CO₂ olan bakteriyalar (3.53)

3.202 fotosintez
photosynthesis

fotokimyəvi reaktiv piqmentlərdən istifadə edərək canlı orqanizmlər tərəfindən işığın iştirakı ilə karbon qazı və sudan üzvi maddələrin sintezi

3.203 F-spesifik RNT bakteriofajı
F-specific RNA bacteriophage

F- və ya cinsi pili (məhsuldarlıq fimbriaları) olan ev sahibi bakteriyaların xüsusi suşlarını yoluxdura bilən bakterial virus

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin ISO 10705-1-ə baxın.

Giriş üçün qeyd 2: Bu viruslar adətən müvafiq mədəniyyət şəraitində yetişdirilən ev sahibinin birləşən çəmənliklərində lövhələrin (təmizləmə zonalarının) görünüşü ilə nümayiş etdirilən ev sahibi bakteriyaları öldürür. İnfeksiya və lövhələrin istehsalı örtük mühitində RNase fermentinin müvafiq konsentrasiyalarının olması ilə maneə törədir.

3.204
fulvik turşusu
fulvic acid

həm turşu, həm də qələvi məhlullarda həll olunan humik maddənin bir hissəsidir

3.205 gecə kulturası **overnight culture**

becərmə axşam gec başlayır və kulturalardan əvvəl səhər aşılama üçün hazır olması məqsədi ilə bir gecə ərzində(adətən təxminən 16 saat) inkubasiya edilir

3.206 gecə torpağı **night soil**

insan tullantıları bir konteynerə yığılır və vaxtaşırı zərərsizləşdirilir

Giriş üçün qeyd 1: Bunlar gecələr çıxarıldı, buna görə də adlanır.

3.207 gecikmə mərhələsi **lag phase**

testin başlanmasından tənəzzülə uğrayan mikroorqanizmlərin uyğunlaşması və seçilməsinə nail olunana və kimyəvi birləşmənin və ya üzvi maddələrin bioloji parçalanma dərəcəsinin biodeqradasianın maksimum səviyyəsinin təxminən 10%-nə qədər artmasına qədər vaxt

[MƏNBƏ: ISO 14855-2:2018, 3.7.]

Giriş üçün qeyd 1: Gecikmə mərhələsi günlərlə ifadə edilir.

3.208 genom **genome**

genetik məlumatı kodlayan hüceyrənin ümumi genetik materialı (nuklein turşusu, DNT və ya RNT)

[MƏNBƏ: ISO 13829:2000, A.4, dəyişdirilmiş — “genetik məlumatı kodlayan” əlavə edildi.]

3.209 genotoksiklik **genotoxicity**

xüsusi olaraq genomu təsir edən və adətən mutasiyalara səbəb olan fiziki və ya kimyəvi agentlərə aid olan toksiklik

Giriş üçün qeyd 1: ISO 13829-a uyğunlaşdırılmışdır.

3.210 genotoksisite testi **genotoxicity test**

DNT zədələnməsi (3.190) və ya DNT təmiri kimi genotoksik aktivliyi müəyyən etmək üçün test sistemi

Giriş üçün qeyd 1: ISO 13829-a uyğunlaşdırılmışdır.

3.211 genişlənmiş qeyri-müəyyənlik **expanded uncertainty**

ölçülmənin nəticəsi ilə bağlı intervalı müəyyən edən kəmiyyət, ölçülən ölçüyə əqlabatan şəkildə aid edilə bilən dəyərlərin paylanması böyük bir hissəsini əhatə etməsi gözlənilə bilər. (3.31)

Giriş üçün qeyd 1: Kəsrə intervalın əhatə etmə ehtimalı və ya inam səviyyəsi kimi baxıla bilər. Müəyyən bir etimad səviyyəsinə əlaqələndirmək üçün ehtimal paylanması ilə bağlı açıq və ya gizli fərziyyələr tələb olunur. Etibar səviyyəsi bu intervala yalnız bu cür fərziyyələrin əsaslandırıldığı dərəcədə aid edilə bilər.

3.212 geri yuyulma **backwashing**

axının istiqamətini dəyişdirməklə filtrin su ilə təmizlənməsi əməliyyatı

Giriş üçün qeyd 1: Buna tez-tez hava ilə təmizləmə kömək edir.

LAYIHƏ

3.213 göbələklər

fungi

adətən sporlar əmələ gətirən və yaxşı müəyyən edilmiş nüvələrə malik olan, lakin xlorofil kimi fotosintetik materialdan məhrum olan böyük heterotrof orqanizmlər qrupu

Giriş üçün qeyd 1: Mayalar qönçələnmə ilə çoxalan birhüceyrəli göbələklərdir. Digər göbələklər çoxhüceyrəli və filamentlidir.

3.214 göl

lake

xeyli əraziyə malik daxili su hövzəsi

Giriş üçün qeyd 1: Böyük duzlu göllər çox vaxt dəniz adlanır.

3.215 gölməçə

pond

kiçik ölçülü, çox dərin olmayan şirin daxili su hövzəsi

3.216 gölməçə yaranma

ponding

bioloji süzgecdə maye gölməçələrinin meydana gəlməsi, onun aralıqlarının tıxanması nəticəsində yaranır

3.217 görünən seçicilik

apparent selectivity

<mikrobiologiya> seçicilik kimi riyazi olaraq hesablanmış eyni nümunə həcmindəki hədəf koloniyaların sayının koloniyaların ümumi sayına nisbəti

3.218 gözlənilən təbii icma

expected natural community

yalnız təbii stressin baş verdiyi və süni stressin minimal olduğu su axınındakı ərazidə mövcud olan orqanizmlər icması

3.219 haloklin

halocline

duzluluq qradienti maksimum olan təbəqəli su hövzəsindəki lay

3.220 haloform

haloform

metan molekulunun hidrogen atomlarından üçünün xlor, brom və ya yod atomları ilə əvəz olunduğu birləşmə

3.221 hamar

slick

dənizdə və ya digər su hövzəsində üzən material təbəqəsi

NÜMUNƏ Yağ.

3.222 havanın təmizlənməsi

air scouring

geri yuyulmadan əvvəl saxlanılan bərk maddələri boşaltmaq üçün filtrasiya mühitini/mühitini qarışdırmaq üçün təzyiq altında havanın cazibə filtrindən yuxarıya doğru keçməsi prosesi

3.223 hazen ədədi

hazen number

suyun rənginin intensivliyini göstərmək üçün istifadə olunan ədəddir, standart vahid 1 litrdə 1 mq platin (hidrogenheksaxlorplatinat(IV) formasında) və 2 mq kobalt(II)xloridhexahidrat olan qarışıq məhlulu ilə əmələ gələn rəngdir

3.224 hesablamının qeyri-müəyyənliyi

uncertainty of counting

müəyyən edilmiş şəraitdə (eyni şəxs, bir laboratoriyada müxtəlif şəxslər və ya müxtəlif laboratoriyalarda) eyni boşqab(lar)ın və ya sahənin(lərin) təkrar koloniyalarının, quyuların, qabların və ya hissəciklərin sayılması nəticəsində əldə edilən nəticələrin nisbi standart sapması

3.225 heterotrof bakteriyalar

heterotrophic bacteria

enerji mənbəyi kimi üzvi maddələr tələb edən bakteriyalar (3.53).

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin avtotrof bakteriyalardan fərqli olaraq baxın.

3.226 həll olunmuş bərk

dissolved solid

müəyyən edilmiş şəraitdə nümunənin süzülməsi və buxarlanmasından sonra quruyana qədər qalan maddə

3.227 həll olunmuş oksigen əyrisi

dissolved-oxygen curve

axın boyunca həll olunmuş oksigen tərkibinin profilini əks etdirən qrafik və ya riyazi yolla əldə edilmiş əyri

3.228 həll olmuş üzvi

karbon

HOÜK

dissolved organic carbon

DOC

sudakı üzvi karbonun müəyyən faza ayrılması ilə çıxarıla bilməyən hissəsi

Giriş üçün qeyd 1: Fazaların ayrılması, məsələn, 40 000 m·s⁻²-də 15 dəqiqə ərzində sentrifugalama (3.101) və ya diametri 0,2 mkm-dən 0,45 mkm-ə qədər olan məsamələri olan membranlardan istifadə edərək membran filtrasiyası ilə müəyyən edilə bilər.

Giriş üçün qeyd 2: Həmçinin ümumi üzvi karbona (3.578) baxın.

3.229 həssaslıq

sensitivity

ölçmə sisteminin göstəricisindəki dəyişiklik və ölçülən kəmiyyətin dəyərindəki müvafiq dəyişiklik nisbəti

Qeyd 1: Ölçmə sisteminin həssaslığı ölçülən kəmiyyətin dəyərindən asılı ola bilər.

Qeyd 2: Ölçülən kəmiyyətin dəyərində nəzərə alınan dəyişiklik qətnamə ilə müqayisədə böyük olmalıdır

3.230 hidrologiya

hydrology

yağıntuların su dövrünü, axıdılması və ya süzülməsi və saxlanması, buxarlanması və təkrar yağışı ilə əlaqəli tətbiqi elm

3.231 hidroqrafiya

hydrography

dənizlərin, göllərin, çayların və digər suların öyrənilməsi və ölçülməsi ilə məşğul olan tətbiqi elm

LAYİHƏ

3.232 hidrometriya

hydrometry

su axınının ölçülməsi və təhlili

3.233 hidravlik keçiricilik

hydraulic conductivity

daxili, bir-birinə bağlı yollar vasitəsilə suyu ötürmək qabiliyyətinə aid olan su daşıyan təbəqənin xüsusiyyəti

3.234 hidroloji dövr

hydrological cycle

suyun yer səthindən, əsasən də okeanlardan atmosfərə buxarlandığı və yağışla yenidən yerə qayıtdığı təbii dövr.

Qeyd 1: Buraya suyun bitkilər tərəfindən udulması, sonra buxarlanma və suyun yer üzünə yağmasından əvvəl buxar kimi atmosfərə buraxılması daxildir.

3.235 hipertrofik su

hypertrophic water

evtrofik su sinfi, ümumiyyətlə, həddindən artıq yosun çiçəkləri ilə xarakterizə olunan son dərəcə yüksək qeyri-spesifik zənginləşdirmə səviyyələrinə aiddir.

3.236 hipolimnion

hypolimnion

laylı su hövzəsində termoklinin altındakı su

3.237 homolog qrup

homologue group

hər bir üzvün bir-birindən müəyyən sayda və atom növü ilə fərqləndiyi birləşmələr qrupu

NÜMUNƏ Müəyyən bir xlorlama dərəcəsində olan tetraxlorobifenillər, eyni zamanda birləşmiş qrup adlanır.

3.238 humik maddə

humic substance

bitki və mikrob qalıqlarının çürüməsi və çevrilməsi zamanı biokimyəvi və kimyəvi reaksiyalar nəticəsində torpaqlarda, çöküntülərdə və təbii sulara əmələ gələn polidispers materialların mürəkkəb və heterojen qarışıqları (bu proses nəmlənmə adlanır)

3.239 humik turşusu

humic acid

durulaşdırılmış qələvi məhlulda həll olunan, lakin turşulaşma ilə çökən humik maddənin bir hissəsi

3.240 humus çöküntüsü

humus sludge

bioloji süzgecdən çıxan və normal olaraq çirkab sudan ayrılan mikrob filmi (3.201) son çökdürmə çəmində

3.241 xam kanalizasiya suyu

raw sewage

təmizlənməmiş kanalizasiya

3.242 xalis intensivlik nisbati

net intensity ratio

xalis intensivliyin istinad elementinin intensivliyinə bölünməsi

LAYIHƏ

3.243 xəbərdarlıq limiti warning limit

Nəzərdən keçirilən statistik göstərici yuxarı həddi və aşağı həddi arasında olduqda prosesin yüksək ehtimalla idarə olunmasının göstəricisi

Giriş üçün qeyd 1: Adətən xəbərdarlıq hədləri ayrı-ayrı xətlər şəklində çəkilir, adətən mərkəz xəttinin üstündə və altında iki standart kənarlaşma.

3.244 xəttilik linearity

ölçülən kəmiyyətin dəyərində düz mütənəşib olan ölçülən kəmiyyət qiymətlərini təmin etmək bacarığı
(3.31) nümunədə

Girişə 1 Qeyd: Hər bir konsentrasiya üçün orta və standart kənarlaşma hesablanır və seqment standart kənarlaşmadan iki dəfə hesablanır. Bütün ölçmələrin xətti reqressiyası ilə alınan düz xətt hər hesablanmış seqmenti kəsirsə, sensora xətti deyilir.

Qeyd 2: Ölçmənin (orta) nəticəsi (siqnal) və müəyyən ediləcək komponentin kəmiyyəti (konsentrasiyası) arasında düz xətt əlaqəsi.

3.245 xırdalanma comminution

tullantı sularında məcmu bərk maddələrin mexaniki xırdalanması və ya sonrakı emal üçün daha əlverişli ölçülərə üyüdülməsi

3.246 xidmət anbarı service reservoir

paylayıcı sistemdə təmizlənmiş su üçün saxlama qurğusu (yeraltı və ya yuxarı), saxlama və/və ya tənzimləmə üçün istifadə olunur

3.247 xloramin chloramine

bir, iki və ya üç hidrogen atomunu xlor atomları və üzvi azot birləşmələrinin bütün xlorlu törəmələri ilə əvəz etməklə əmələ gələn ammoniyak törəməsi

Giriş üçün qeyd 1: Xlor atomları monoxloramin NH_2Cl , dikloramin $NHCl_2$, azot trixlorid Cl_3N -dən yarana bilər.

3.248 xloruzlaşdırma dechlorination

hər hansı kimyəvi və ya fiziki proseslə sudan qalıq xlorun (3.478) qismən və ya tam çıxarılması

3.249 xlor sərfi xlor tələbatı chlorine demand chlorine requirement

su və ya tullantı su nümunəsinə əlavə edilən xlorun miqdarı ilə müəyyən edilmiş əlaqə müddətinin sonunda qalan ümumi qalıq xlorun miqdarı arasındakı fərq

3.250 içməli su içməli su drinking water potable water

insan istehlakı üçün nəzərdə tutulmuş su, istehlak müddətində zərər verməyəcək və aşkar edilə bilən zərərli çirkləndiriciləri, kimyəvi, radioloji və ya yoluxucu agentləri ehtiva etmir.

3.251 ikincili doğrulama
secondary validation

müəyyən edilmiş metodun istifadəçinin əlində olan spesifikasiyasına uyğun fəaliyyət göstərdiyini təcrübə ilə nümayiş etdirmək

3.252 ilkin anaerob biodeqradasiya
primary anaerobic biodegradation

Anaerob mikrob təsiri nəticəsində sınaq birləşməsinin tam mineralaşmadan (3.344) başqa hər hansı struktur dəyişikliyinə məruz qalması zamanı əldə edilən deqradasiya səviyyəsi

[MƏNBƏ: ISO 11734:1995, 3.2.]

3.253 ilkin biodegradasiya

primary biodegradation

kimyəvi birləşmənin mikroorqanizmlər tərəfindən müəyyən xüsusiyyətinin itirilməsi ilə nəticələnən struktur dəyişikliyi (çevirilməsi)

[MƏNBƏ: ISO 10708:1997, 3.2.]

3.254 ilkin deqradasiya

primary degradation

maddənin molekulyar strukturunun bəzi xarakterik xüsusiyyəti aradan qaldırmaq üçün kifayət qədər deqradasiyası

3.255 ilkin doğrulama

tam doğrulama

primary validation

full validation

yeni metodun icrası üçün spesifikasiyaların yaradılması və/və ya metodun nəzəri cəhətdən əldə edilmiş keyfiyyət meyarlarına cavab verməsinin təcrübi yoxlanılması

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin su mikrobiologiyası üçün ISO 13843 və ISO 17994-ə baxın.

3.256 ilkin məhsuldarlıq

primary productivity

<ekologiya> icmada yosunların (3,21) və ya bitkilərin fotosintez sürəti (3,397)

3.257 ilkin şərtləndirmə

preconditioning

mikroorqanizmlərin sınaq şərtlərinə uyğunlaşdırılması (3.4) yolu ilə sınaq məhsuldarlığının yaxşılaşdırılması məqsədi ilə kimyəvi birləşmə və/və ya üzvi maddələrin olmadığı şəraitdə sınaq şərtləri altında inokulumun əvvəlcədən inkubasiyası

[MƏNBƏ: ISO 9439:1999, 2.14.]

3.258 İmhoff konus

Imhoff cone

sularda çökə bilən maddələrin həcmi təyin etmək üçün istifadə edilən, adətən tutumu 1 litr olan və ölçülü, konusvari şəffaf qab

3.259 impuls dozası

pulse dose

axan suya, məsələn, konteyneri yuxarı qaldıraraq, məlum miqdarda indiqator maddəsi və ya reaktivin demək olar ki, dərhal əlavə edilməsi

3.260 induksiya dərəcəsi

I

induction rate

I

sınaq nümunəsinin bir dozasına məruz qaldıqdan sonra və ya müsbət nəzarət (3.422) ilə ölçülən orta siqnalın nisbəti və eyni eksperimental şərtlərdən istifadə edərək mənfi nəzarət üçün ölçülmüş orta siqnal (3.355)

3.261 infiltrasiya

infiltration

<kanalizasiya> qrunut sularının çatlar və ya qüsurlu birləşmələr vasitəsilə drenaja və ya kanalizasiyaya

daxil olması prosesi

Giriş üçün qeyd 1: İnfiltrasiya mənfi təzyiq şəraitində də şəbəkəyə daxil ola bilər.

**3.262 inhibitor
inhibitor**

kimyəvi və ya bioloji prosesin sürətini azaldan maddə

**3.263 inklüzivlik
inclusiveness**

həqiqi müsbətlərin sayının həqiqi və yanlış müsbətlərin cəminə bölünməsi kimi hesablanan hədəf orqanizmlərlə ümumi hədəf orqanizmlərin ehtimal olunan müsbətləri arasında nisbəti

3.264 ion balansı **ionic balance**

mövcud olan hər bir kation və anion növlərin molyar konsentrasiyası və ion yükünün hasilinin cəbri cəmi

Qeyd 1 Qeyd: Bütün sular da bu məbləğ sifra bərabər olmalıdır. Faktiki analitik nəticələrdən hesablanmış balansın sıfırdan hər hansı sapması ya təyinatın natamamlığının (bəzi ionlar müəyyən edilməmişdir) və ya analizdəki səhvlərin göstəricisidir.

3.265 ion dəyişdirici material **ion-exchange material**

özünü ilə onunla təmasda olan maye arasında ionların geri çevrilə bilən mübadiləsinə qadir olan material (əsaslı struktur dəyişiklikləri olmadan)

3.266 ion gücü **ionic strength**

$I = 0,5 \sum C_i (Z_i)^2$ kimi müəyyən edilir

burada

I ion gücüdür (in mol/l),

C_i ion konsentrasiyasıdır (in mol/l) və

Z_i ionun yük sayıdır

Qeyd 1: İonların qarışığı olan suda ayrı-ayrı ionların fəaliyyətinin hesablanması üçün ion gücü lazımdır.

3.267 ion mübadiləsi **ion exchange**

sudakı müəyyən anionların və ya kationların ion dəyişdirici material yatağından keçərək digər ionlarla əvəz edilməsi prosesi

3.268 istinad üsulu **reference method**

müəyyən bir qrup və ya mikroorqanizm növlərini təhlil etmək üçün səlahiyyətli orqan tərəfindən təyin edilmiş analitik metod

müəyyən bir qrup və ya mikroorqanizm növlərini təhlil etmək üçün səlahiyyətli orqan tərəfindən təyin edilmiş analitik metod

3.269 istinad stansiyası **reference station**

müəyyən ərazidə ətraf mühit şəraitini təmsil etmək üçün seçilmiş bir və ya bir neçə nümunə götürmə stansiyası, məsələn, birbaşa antropogen təsirlərdən azad

3.270 izokinetik nümunə götürmə **isokinetic sampling**

su axınından nümunənin zondun bilavasitə yaxınlığındakı axının sürətinə bərabər sürətlə nümunə götürmə zondunun ağızına keçməsi texnikası

3.271 izotopların durulaşdırılması **isotope dilution**

nümunənin hazırlanması və təhlili zamanı itkiləri düzəltmək üçün izotopik olaraq etiketlenmiş daxili standartlardan istifadə edən metod

3.272 kalibrəmə boş məhlulu
reagent boş məhlulu
calibration blank solution
reagent blank solution

kalibrəmə məhlulu və ya reagentlə eyni şəkildə hazırlanır, lakin analiti tərk edir (3.31)

3.273 kalibrəmə həlli
calibration solution

təyinetmənin bütün prosedurunun və ya onunun ayrı bir hissəsini kalibrəmək üçün istifadə olunan məhlul (məsələn, çıxarma və ya instrumental ölçmə). O, (a) ehtiyat məhlullarından və ya sertifikatlaşdırılmış standartdan hazırlanır

LAYIHƏ

3.274 kalibrəmə standartı
calibration standard

standart və/və ya ehtiyat məhlullarından hazırlanmış məhlul və alətin analit konsentrasiyasına reaksiyasını kalibrəmək üçün istifadə olunur.

3.275 kalibrəmə yoxlama məhlulu
nəzarət standartı
calibration check solution
control standard

ehtiyat məhlullarından asılı olmayaraq istehsal olunan istinad maddə məhlulu

NÜMUNƏ, alternativ partiya və ya istehsalçının həlli. Məhlulda müəyyən ediləcək bütün maddələr olmalıdır

3.276 kalibrəmə yoxlama
standartı
KYS
calibration verification standard
VER

kalibrəməni yoxlamaq üçün istifadə edilən orta nöqtə kalibrəmə standartı (3.93).

3.277 kanal
canal

adətən çayları, gölləri və ya dənizləri birləşdirən və çox vaxt naviqasiya üçün uyğun ölçüdə olan süni su axını

Giriş üçün qeyd 1: Kanalların əksəriyyəti aşağı axına və zəif qarışdırma xüsusiyyətlərinə malikdir.

3.278 kanalizasiya
məişət tullantı suları
sewage
domestic wastewater

bir cəmiyyətin su ilə daşınan tullantıları

3.279 kanalizasiya göbələyi
sewage fungus

natamam təmizlənməmiş çirkab suların, tullantı sularının axıdılması nəticəsində çirkab sutəmizləyici qurğularda və ya axınlarda baş verə bilən filamentli bakteriyalar (məsələn, Sphaerotilus natans) və göbələklər (məsələn, Fusarium aqueductum) və digər növlərdən ibarət yapışqan böyümə (3.201) və ya sənaye çirkab suları

3.280 kanalizasiya tullantıları
sewage effluent

təmizlənməmiş kanalizasiya və ya təmizləyici işlərdən axıdılan tullantı suları

3.281 kanserogen
kanserogen maddə
carcinogen
carcinogenic substance

insanlarda, heyvanlarda və ya bitkilərdə bədxassəli böyüməyə (xərçəng) səbəb ola bilən maddə

3.282 kateqoriya xarakteristikası
categorical characteristic

mövcudluq/yoxluq (P/A) və ya +/- təsnifatına əsaslanan nisbi tezlik kimi ədədi olaraq ifadə olunan metodun performans xarakteristikası

3.283 katyonik-səthi aktiv agent
cationic-surface active agent

səthi aktivliyə cavabdeh olan müsbət yüklü üzvi ionlar yaratmaq üçün sulu məhlulda ionlaşan agent

3.284 keçiricilik
permeability

membranın və ya digər materialın maddələrin oradan seçici şəkildə keçməsinə imkan vermə qabiliyyətini xarakterizə edən xüsusiyyəti

3.285 keyfiyyət metodu
qualitative method

cavabı nümunədə analitin (3.31) olması və ya olmaması olan analiz üsulu

**3.286 kəmiyyət reproduktivliyinin
ölçülməsi təkrarlanma qabiliyyəti
quantitative reproducibility
measurement reproducibility**

fərqli yerlər, operatorlar, ölçmə sistemləri və eyni və ya oxşar obyektlərdə təkrar ölçmələr kimi ölçmənin təkrar istehsal şərtləri altında ölçmə dəqiqliyi

**3.287 kəmiyyət təkrarlanabilirlik
ölçmə təkrarlığı
quantitative repeatability
measurement repeatability**

eyni ölçmə proseduru, eyni operatorlar, eyni ölçmə sistemi, eyni iş şəraiti və eyni yerdə olan və eyni və ya oxşar obyektlərdə qısa müddət ərzində təkrarlanan ölçmə şərtləri altında ölçmə dəqiqliyi

**3.288 kəmiyyət həddi
limit of quantification**

testin müəyyən edilmiş şərtləri altında məqbul dəqiqliklə müəyyən edilə bilən ölçü vahidinin ən aşağı konsentrasiyası (3.31)

Giriş üçün qeyd 1: müəyyən edildiyi kimi, LOQ dəqiqliyin qiymətləndirilməsinə əsaslanır. Bu, nə hər hansı son qərəzliyi, nə də LOQ səviyyəsində laboratoriya ölçmə qeyri-müəyyənliyini əhatə etmir”

**3.289 kiçik çay
brook**

tez-tez təbii bulaqlarla qidalanan kiçik axın

**3.290 kimyəvi emal
chemical treatment**

müəyyən bir nəticə əldə etmək üçün kimyəvi maddələrin əlavə edilməsini əhatə edən proses

**3.291 kimyəvi izləyici
chemical tracer**

axarına və ya su hövzəsinə əlavə edilən və ya təbii olaraq mövcud olan, suyun axını izləməyə imkan verən kimyəvi maddə

**3.292 kimyəvi laxtalanma
laxtalanması**

**chemical coagulation
coagulation**

dispers koloidal materialın sabitsizləşməsinə və aqreqasiyasına səbəb olan kimyəvi maddənin (koaqulyant) əlavə edilməsi prosesi

**3.293 kiprinid
cyprinid**

kiprinid ailəsinə aid balıqlar bəzən suyun keyfiyyətinin bioloji göstəriciləri kimi istifadə olunur

NÜMUNƏ Roach, rudd və ya sazan.

**3.294 ko-faktor məhlulu
co-factor solution**

S9-fraksiyasında fermentlərin fəaliyyəti üçün lazım olan kimyəvi maddələrin sulu məhlulu

Giriş üçün qeyd 1: Kimyəvi maddələr, məsələn, NADP, qlükoza-6-fosfat və qeyri-üzvi duzlar ola bilər.

3.295 koliform orqanizmlər
ümumi koliform orqanizmlər
coliform organisms
total coliform organisms

β-D-Qalaktosidazanı ifadə edən Enterobacteriaceae üzvləri

Giriş üçün qeyd 1: Ümumiyyətlə, E. coli (3.209) istisna olmaqla, onların bir çoxu təbii mühitdə yaşaya və çoxalmağa qadirdir.

3.296 kolloid suspenziya
colloidal suspension

tez-tez elektrik yüklü, çökməyən, lakin onlar tərəfindən çıxarıla bilən hissəciklər olan süspansiyon laxtalanma (3.105)

3.297 koloniya

colony

yaşaya bilən hissəcik və ya orqanizmdən bərk qida mühitində inkişaf etmiş mikrob kütləsinin (məsələn, prokaryotlar, bakteriyalar (3.53), mikromisetlər, mayalar və göbələklər) və ya orqanizmlərin (məsələn, Dreissena növləri kimi) lokal görünən yığılması

Giriş üçün qeyd 1: Tez-tez yaxınlıqdakı canlı hissəciklərdən olan mikrokoloniyalar görünməzdən əvvəl bir makrokoloniyaya birləşdirilir. Görünən koloniyaların sayı, buna görə də, adətən, canlı hissəciklərin sayının az qiymətləndirilməsidir.

3.298 koloniya yaradan vahid

KYV

koloniya əmələ gətirən hissəcik

KƏH

colony-forming unit

CFU

colony-forming particle

CFP

müəyyən şərtlər altında koloniya (3.119) yaratmaq qabiliyyətinə malik orqanizm (və ya orqanizmlər çoxluğu)

Giriş üçün qeyd 1: Termin ilkin olaraq koloniyanın təkə bir hüceyrədən deyil, həm də bərk zəncirdən və ya hüceyrələr məcmusundan, sporlar çoxluğundan, miselyum parçasından və s.-dən yarana biləcəyi fikrini çatdırmaq üçün təqdim edilmişdir. O, səhvən eyniləşdirir. müşahidə edilən koloniyaların sayı mühitdə toxumlanmış canlı varlıqların sayına. Böyümə vahidi, canlı hissəcik, propaqul və mikrob eyni mənalı terminlərdir, lakin orijinal fikri çatdırır.

Giriş üçün qeyd 2: Mikroorqanizmlərin yetişdirilə bilən sayının nümunə alıqvotu ilə aşılardan sonra böyümə lövhəsində müşahidə edilən bakteriya koloniyalarının sayına əsaslanan həqiqi konsentrasiyanın Maksimum Ehtimal Qiymətləndirilməsi (MLE) kimi ifadə edildiyi vahid.

3.299 kombinə edilmiş kanalizasiya

combined sewerage system

çirkab suların və yerüstü suların eyni drenaj və kanalizasiyalarda daşındığı sistem

3.300 kompozit nümunə

composite sample

iki və ya daha çox nümunə və ya alt nümunələr, müvafiq məlum nisbətlərdə (ya diskret və ya davamlı) bir-birinə qarışdırılır, onlardan istənilən xüsusiyyətin orta qiyməti alınır.

Giriş üçün qeyd 1: Proporsiyalar adətən vaxt və ya axın ölçmələrinə əsaslanır.

3.301 kongener

congener

eyni sintetik kimyəvi reaksiyalar və eyni prosedurlarla əmələ gələn və ya sintez edilən maddə

NÜMUNƏ 209 fərqi PCB-dən hər hansı biri. Bu vəziyyətdə, ümumi skelet quruluşunda hidrogenlər üçün xlorların əvəz edilməsidir. PCB analoqları qrupuna C12 H(10-n) Cl(n) daxildir, burada n = 0-dan 10-a qədər.

3.302 konsentrasiya-təsir əlaqəsi

concentration-effect relationship

əvvəlcədən müəyyən edilmiş diaqnostik göstəricilərlə təsvir edilən məlum maddənin və ya maddələrin qarışığının konsentrasiya qradientinə reaksiya

Giriş üçün qeyd 1: Genotoksiklik üçün umu-testi zamanı umuC-geninin induksiyası sınaq nümunəsindəki genotoksik agentlərin konsentrasiyasından asılıdır

3.303 konservativ maddə
conservative substance

kimyəvi tərkibi təbii proseslərlə dəyişməz qalan və ya çox yavaş dəyişən maddə

Qeyd 1: Davamlı maddə, müqavimət göstərən maddə, odadavamlı maddə kimi də tanınır.

3.304 korroziya
corrosivity

suyun kimyəvi, fiziki-kimyəvi və ya biokimyəvi təsir vasitəsilə müxtəlif materiallara hücum etmək qabiliyyəti

3.305 kritik cüt
critical pair

aralarında ən aşağı hesablanmış ayırdetmə ilə xromatoqramın iki komponenti

Giriş üçün qeyd 1: Xromatoqrafik ayırmada həll olunan maddələrin kritik cütü anlayışı zahirən sadə olsa da, yenidən şərh edilir və ya bir neçə yolla istifadə olunur.

3.306 kükürd bakteriyaları

sulfur bacteria

bakteriya (3.53) hidrogen sulfidi kükürdə oksidləşdir, kükürdün hüceyrədə müvəqqəti saxlanması və kükürdün sulfata oksidləşməsinə qadirdir

3.307 kütlə balansı

mass balance

müəyyən bir sistemdə müəyyən bir maddənin girişi və çıxışı arasında əlaqə

Qeyd 1: Məsələn, göldə, çayda və ya kanalizasiya sistemində həmin maddənin əmələ gəlməsi və ya parçalanması nəzərə alınmaqla təmizlənmə işlərində.

3.308 qabarma-çəkilmə suyu

tidal water

yazın bərabərgünlü qabarma-çəkilmələri vaxtı dəniz və ya çay suyunun istənilən hissəsi

3.309 qabarma-çəkilmə həddi

tidal limit

çayın yanında yerləşdiyi yer, burada suyun bərabərləşən yaz qabarma-çəkilməsində suyun qalxması və enməsi hiss olunur

Giriş üçün qeyd 1: Əgər bənd və ya şlüz varsa, bu, gelgit həddi ola bilər.

3.310 qabarma-çəkilmə zonası

intertidal zone

sahil xəttinin orta qabarma həddi ilə orta çəkilmə həddi səviyyələri arasında olan bölgəsi

3.311 qabaqcadan xlorlama

prechlorination

bakteriya, bitki və ya heyvan artımını dayandırmaq və ya əhəmiyyətli dərəcədə azaltmaq, üzvi və qeyri-üzvi maddələri oksidləşdirmək, flokulyasiyaya kömək etmək (3.234) və/və ya qoxunu azaltmaq üçün xam suyun xlorla ilkin təmizlənməsi

3.312 qablaşdırıcı

packer

ayrı-ayrı zonalardan və ya quyu və ya akiferin daxilindəki yerlərdən qunt sularının nümunələrinin götürülməsinə cəhd etmək üçün quyuların daxilində müəyyən edilmiş şaquli hissələrin müvəqqəti təcrid edilməsi üçün cihaz və ya material (3.40, 3.41, 3.42)

3.313 qablaşdırma zavodu

package plant

prefabrik kompakt su və ya kanalizasiya təmizləyici qurğu adətən kiçik axınları təmizləmək üçün nəzərdə tutulmuşdur

3.314 qalaq işi

pile-working

dib çöküntü nümunəsinin xüsusi sıxlığının nümunə götürmə qurğusuna aşağıya doğru təzyiq tətbiq edildikdə əsas boru içərisində yaranan qüvvələr hesabına artırıldığı proses

Giriş üçün qeyd 1: Bu sıxılma qüvvələri borunun yan divarına sürtünmə və nümunə götürülən materialın əsas gövdəsinin müqaviməti nəticəsində baş verir.

3.315 qalıq xlor
residual chlorine

xlordamadan sonra məhlulda qalan, sərbəst xlor və ya birləşmiş xlor və ya hər ikisi şəklində mövcud olan xlor

3.316 qamma səmərəliliyi
gamma efficiency

müəyyən edilmiş aşkarlama şəraitində, aşkar edilmiş qamma-fotonların sayının eyni vaxt intervalında şüalanma mənbəyi tərəfindən buraxılan eyni tipli qamma-fotonların sayına nisbəti

LAYIHƏ

3.317 qamma şəlaləsi
gamma cascade

iki və ya daha çox müxtəlif qamma-fotonlar bir və ya daha çox aralıq enerji səviyyəsindən keçirərkən bir nüvədən ayırma müddəti ərzində ardıcıl olaraq buraxılır.

LAYIHƏ

3.318 qamma spektrometriyası

gamma-ray spectrometry

qamma şüalarının enerji spektrini verən qamma şüalarının ölçülməsi üsulu

3.319 qamma şüalanması

gamma radiation

nüvə keçidi və ya hissəciklərin məhv edilməsi prosesində yayılan elektromaqnit şüalanma

3.320 qara su

black water

tullantı və ifrazat suları (hamam, duş, əl hövzələri və lavabolardakı su istisna olmaqla)

3.321 qarışıq media filtrasiyası

mixed media filtration

qarışıq media filtrasiyası

Giriş üçün qeyd 1: Üst təbəqə aşağı sıxlıqlı böyük hissəciklərdən ibarətdir. Hər bir sonrakı təbəqədə hissəciklər daha kiçikdir, lakin hissəciklərin sıxlığı daha yüksəkdir.

3.322 qarışıq yataq

mixed bed

anion mübadilə materialının və kation mübadiləsi materialının intim fiziki qarışığı

3.323 qayçı ilə tutmaq

scissor grab

nümunə götürülərkən qayçının bağlanmasına bənzər şəkildə bağlanan, üstü açıq, qarşılıqlı menteşəli iki vedrədən ibarət dib çöküntülərindən nümunə götürmə cihazı

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin ISO 5667-12-ə baxın.

3.324 qaynayan su

boiler water

buxarlanma davam edən zaman qazanda olan adekvat keyfiyyətli su

3.325 qazsızlaşdırma degasification

adətən fiziki proseslə həll olunmuş qazların qismən və ya tam çıxarılması
Giriş üçün qeyd 1: Qazsızlaşdırma kimi də tanınır.

3.326 qeyri-ion səthi aktiv agent non-ionic surface active agent

sulu məhlulda ion əmələ gətirməyən səthi aktiv maddə

Qeyd 1: Qeyri-ion səthi aktiv maddələrin suda həllolma qabiliyyəti, molekularda suya güclü yaxınlıq göstərən funksional qrupların olması ilə əlaqədardır.

3.327 qeyri-müəyyənliyin B tipli qiymətləndirilməsi type B evaluation of uncertainty

Ölçmə qeyri-müəyyənliyinin A növündən başqa vasitələrlə müəyyən edilmiş komponentinin qiymətləndirilməsi
Ölçmə qeyri-müəyyənliyinin qiymətləndirilməsi

NÜMUNƏ Məlumat əsasında qiymətləndirmə

- nüfuzlu nəşr edilmiş kəmiyyət dəyərləri ilə əlaqələndirilir,
  - sertifikatlaşdırılmış istinad materialının kəmiyyət dəyəri ilə əlaqəli;
  - kalibrləmə sertifikatından alınmışdır,
  - drift haqqında,
  - yoxlanılmış ölçmə alətinin dəqiqlik sinfindən (3.5) alınmışdır,
- şəxsi təcrübə ilə çıxarılan məhdudiyyətlərdən əldə edilir.

3.328 qeyri-nöqtəvi mənbələrdən çirklənmə diffuz mənbə çirklənməsi non-point source pollution diffuse source pollution

yerüstü və ya qrunt sularının bir nöqtədən deyil, daha çox yayılmış şəkildə çirklənməsi

MƏNBƏ Torpaqdan yuyulma.

3.329 qəbul edən su obyektı receiving water body

təbii və ya antropogen mənşəli materialı qəbul edən su obyektı

Giriş üçün qeyd 1: Termin tez-tez çirklənmə kontekstində görünür (məsələn, məişət tullantı sularının buraxılış məntəqələrindən və ya sənaye üsulu ilə emal edilmiş sudan tullantı suları (3.201)). Qəbul edən su obyektlərinin tədqiqatları müəyyən ərazidə çirklənmə vəziyyətini təsvir edir

3.330 qələvilik alkalinity

hidrogen ionlarını neytrallaşdırmaq üçün sulu mühitin kəmiyyət qabiliyyəti

3.331 qərəz

bias

sistematik ölçmə xətasının qiymətləndirilməsi

3.332 qətiyyət

determination

sınaq nümunəsi məhlulunun hazırlanmasından son nəticənin ölçülməsi və hesablanması daxil olmaqla bütün proses

3.333 qırılma nöqtəsi

breakdown point

Yuxarıdakı qiymətləndirmə metodunun tamamilə tətbiq oluna bilməyəcəyi ən kiçik laboratoriyalararası sınaq faizi

LAYIHƏ

**3.334 qızılbalıq
somon balığı
salmonid
salmonid fish**

Salmonidae bioloji ailəsinə aid balıqlar, tez-tez suyun keyfiyyət göstəriciləri kimi istifadə olunur

NÜMUNƏ Atlantik qızılbalıq, qəhvəyi alabalıq və ya kömür.

**3.335 qida maddələrinin çıxarılması
nutrient removal**

azot və fosfor kimi qida maddələrinin çıxarılması üçün xüsusi olaraq su və tullantı sularının təmizlənməsində istifadə olunan bioloji, fiziki və kimyəvi proseslər

**3.336 qram-mənfi bakteriyalar
gram-negative bacteria**

hüceyrə divarlarından kristal bənövşəyi itirərək və mikroskop altında cəhrayı və ya qırmızı görünmək üçün safranin və ya fuksinlə əks olunaraq Qram boyama testində mənfi nəticə verən bakteriyalar (3.53)

**3.337 qram-müsbət bakteriyalar
gram-positive bacteria**

kristal bənövşəyi ləkəni hüceyrə divarlarına (peptidoqlikandan hazırlanmış) alaraq Qram boyama testində müsbət nəticə verən və mikroskop altında bənövşəyi görünən bakteriyalar (3.53)

**3.338 qoxu həddi
odour threshold**

münsiflər heyətinin iybilmə orqanları tərəfindən aşkar edilən minimum qoxu səviyyəsi

Giriş üçün qeyd 1: Fərdi qoxu həssaslığında xas dəyişkənliyə görə qoxu həddi üçün mütləq dəyər yoxdur, lakin dəyər qoxu aşkar edilə bilməyəne qədər nümunəni qoxusuz su ilə ardıcıl olaraq durulaşdırmaqla qiymətləndirilir.

**3.339 qoruyucu həlledici
keeper solvent**

konsentrasiya zamanı maraqlı doğuran analitlərin itirilməməsini təmin etmək üçün nümunə götürmə standart məhluluna və ya nümunə ekstraktına əlavə edilmiş yüksək qaynama nöqtəli həlledici

**3.340 qurğuşun-həlledicisi
plumbo-solvent**

borulardan və fitinqlərdən qurğuşunu həll edə bilən su növü

**3.341 quru çökmə
dry deposition**

müxtəlif formalarda sudan başqa maddələrin Yer səthinə çökməsi

**3.342 laboratoriya nümunəsi
laboratory sample**

laboratoriyaya göndərilən və ya laboratoriya tərəfindən qəbul edilən nümunə(lər) və ya alt nümunə(lər)

**3.343 laqon (gölməçə)
lagoon**

gölməçə və ya göl kimi dayaz su hövzəsi, dənizə yaxın və adətən dənizdən dayaz, məhdud girişi olan

3.344 langelier indeksi langelier index

su nümunəsinin ölçülmüş pH-dan doyma pH (pH_s) çıxılmaqla əldə edilən dəyər

Giriş üçün qeyd 1: pH-lar suyun bərk kalsium karbonat ilə tarazlıqda olduğu təqdirdə əldə ediləcək hesablanmış pH-dır.

3.345 legionella növü legionella specie

qram-mənfi basil mikroorqanizmlərinin cinsi. Tələb olunan əsas böyümə faktoru L-sisteindir, dəmir də vacibdir və optimal böyümə üçün digər birləşmələr lazımdır

Giriş üçün qeyd 1: Məcburi aeroblar, bakteriyalar 20 °C ilə 42 °C arasında dəyişən temperaturda böyüyür. Bəzi suşlar, xüsusən də Legionella pneumophila insanlara yoluxur və legionelloza (legioner xəstəliyi) səbəb olur.

LAYIHƏ

3.346 leptospira növü

leptospira specie

siçovullar, siçanlar, itlər və bəzi digər vəhşi və ev heyvanları tərəfindən ifraz olunan bakteriyalar (3.53)

Qeyd 1: siçovullar, siçanlar, itlər və bəzi digər vəhşi və ev heyvanları tərəfindən ifraz olunan spiroket bakteriyaları cinsi bu cür ifrazatlarla çirklənmiş su və torpaqla təmasda olan insanlara (xüsusilə zədələnmiş dəri vasitəsilə) yoluxa bilər və leptospiral sarılığa səbəb ola bilər. (Veyl xəstəliyi, leptospiroz).

3.347 letal konsentrasiya

LC50

lethal concentration

LC50

bir qrup test orqanizminin yarısını öldürən zəhərli maddənin konsentrasiyası

Giriş üçün qeyd 1: Adətən maddəyə məruz qalma davamlıdır və LC50 müəyyən edilmiş məruz qalma müddətinə istinadla müəyyən edilir.

3.348 LIDegg

LIDegg

balıq yumurtalarının ən azı 90%-nin heç bir təsir göstərmədiyi sınaq partiyası daxilində durulaşma

3.349 limit of detection

bir ölçmə proseduru ilə əldə edilmiş, materialda komponentin olması ehtimalı yalan iddia etmə ehtimalı β olduğu, onun mövcudluğunun yanlış iddia etmə ehtimalı α olan ölçülmüş kəmiyyət dəyəri

Giriş üçün qeyd 1: IUPAC 0,05-ə bərabər olan α və β üçün standart dəyərləri

təvsiyə edir.

Qeyd 2: LOD abbreviaturası istifadə olunur.

Qeyd 2: LOD abbreviaturası istifadə olunur.

Giriş üçün qeyd 4: LOD aşkar edilə bilən, lakin sınağın müəyyən edilmiş şərtləri altında mütləq kəmiyyətlə ölçülməyən nümunədə ölçülən ölçünün ən aşağı konsentrasiyasıdır.

3.350 lizimetr

lysimeter

nəzarət olunan şəraitdə buxarlanma, süzülmə və yuyulma itkilərinin ölçülməsi üçün uyğunlaşdırılmış lay və ya sütunlu torpaq qabı

3.351 lultural mühit

culture medium

mikrobioloji artımı dəstəkləyən forma və fazada (maye və ya bərkimiş) təqdim olunan qida maddələri

[MƏNBƏ: ISO 19040-2:2018, 3.2.]

3.352 luminescent bakteriyalar

luminescent bacteria

maddələr mübadiləsi nəticəsində ayrılan enerjinin müəyyən bir hissəsini işığa çevirə bilən bakteriyalar qrupu

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin ISO 11348-ə baxın.

3.353 makrofit

macrophyte

çılpaq gözlə görünən böyük su bitkiləri, o cümlədən faneroqamlar, briofitlər, kolonial yosunlar (3.21) (siyanobakteriyalar (3.149) daxil olmaqla) və makroyosunlar

3.354 makroskopik orqanizm

macroscopic organism

yosunlar (3.21) və böyüdücü avadanlıq olmadan (≥ 1 mm) görünən və çöldə qeydə alın bilən heyvanlar

Giriş üçün qeyd 1: Bəzi makroskopik orqanizmlər identifikasiya üçün mikroskopik yoxlama tələb edə bilər. Toplanmış materialın mikroskopiyası üçün aşağı ölçü həddi 1 mm-ə təyin edilir.

LAYIHƏ

3.355 matris potensialı **matrix potential**

bərk səthlərin suya cəlb edilməsi və su molekullarının bir-birinə cəlb edilməsi nəticəsində mövcud olan torpaq suyuna (torpaq/daş matrisinin məsamələrində olan su) təsir edən, cazibə qüvvəsindən asılı olmayan qüvvələrin birləşməsi

Giriş üçün qeyd 1: Ümumiyyətlə, hissəcik ölçüsü nə qədər kiçik olsa, matrisin potensialı bir o qədər yüksəkdir.

3.356 mayeləşdirilmiş yataq **fluidized bed**

mayenin, qazın və ya birləşmiş maye və qazın yuxarı axını ilə sərbəst asılmış kiçik hissəciklər yatağı

3.357 membran filtrasiyası **membrane filtration**

məsamə ölçüsü məlum olan filtdən filtrasiya yolu ilə mayelərdən mikroorqanizmlər (lakin azad viruslar deyil) daxil olmaqla hissəciklərin çıxarılması və ya konsentrasiyası texnikası

Giriş üçün qeyd 1: Texnika müxtəlif fiziki-kimyəvi və mikrobioloji tətbiqlərə malikdir, məsələn, mayələrin və qazların "sterilizasiyası" və mikroorqanizmlərin ayrıca müayinə və/və ya kəmiyyət qiymətləndirməsi üçün sərbəst viruslardan ayrılması.

3.358 metalimnion **termoklin** **metalimnion** **thermocline**

temperatur gradientinin maksimum olduğu termal təbəqəli su hövzəsindəki lay

3.359 methemoglobinemiya **methaemoglobinaemia**

bağırsaqda əsasən qəbul edilən nitratların bakteriya reduksiyası nəticəsində əmələ gələn nitritlərin hemoglobinə bağlanması və oksigenin udulmasına və daşınmasına mane olması, beləliklə də sianozla səbəb olan methemoglobinin artıqlığı səbəbindən körpəlikdə baş verən qanın vəziyyəti

3.360 metil qırmızı son nöqtə qələviliyi **methyl red endpoint alkalinity**

metil qırmızı göstərici son nöqtəsinin titrlənməsi ilə əldə edilən suyun ümumi qələviliyinin ixtiyari ölçülməsi (pH 4,5)

3.361 mezofilik həzm **mesophilic digestion**

40 °C-dən 45 °C-ə qədər temperaturda çamurun anaerob həzm edilməsi və bununla da bu temperatur intervalında ən yaxşı inkişaf edən mikroorqanizmlərin, yəni mezofil mikroorqanizmlərin böyüməsini təşviq etmək.

3.362 mezofilik mikroorqanizm **mesophilic microorganism**

böyüməsi üçün optimal temperaturu təxminən 20 °C ilə 45 °C arasında olan mikroorqanizm

3.363 mezotrof su **mesotrophic water**

oliotrofiya və evtrofik vəziyyətlər arasında təbii olaraq yaranan və ya qida maddələrinin zənginləşməsi ilə əlaqədar aralıq qida statuslu su

3.364 məcburi aerob
obligate aerobe

böyümək üçün oksigen tələb edən orqanizm

LAYIHƏ

3.365 məcburi anaerob obligate anaerobe

normal atmosfer oksigen konsentrasiyalarında (20,95%) öldürülən və bəziləri yalnız 0,5% -dən az oksigen konsentrasiyasında inkişaf edə bilən orqanizmlər

3.366 mənfi nəzarət

negative control

nümunədə heç bir analit (3.31) olmayan və buna görə də heç bir cavab və ya nəticə gözlənilməyən <ekotoksikologiya> testi

3.367 mərkəzi xətt

central line

uzunmüddətli orta və ya qurulan statistik tədbirin əvvəlcədən müəyyən edilmiş dəyərini əks etdirən nəzarət qrafikindəki xətt (3.139)

3.368 məsaməli su

interstitial water

bərk hissəciklər arasında tərsliklər (və ya boşluqlar) saxlanılan su. bərk hissəciklər arasındakı aralıqlarda (və ya boşluqlarda) bərk hissəciklər arasında

3.369 mikrob

yaymaq

propagule

germ

vegetativ hüceyrə, hüceyrələr qrupu, sporlar, spor klasteri, göbələk miseliası, toxum, bitki kəsimi kimi qida mühitində inkişaf edə bilən canlı varlıq

3.370 mikroçirkəndirici

micropollutant

insan fəaliyyəti nəticəsində təbii fon səviyyəsindən yuxarı su mühitində baş verən, lakin konsentrasiyaları iz səviyyəsində qalan antropogen kimyəvi maddələr (yəni, hər litr diapazonda mikroqrama qədər)

3.371 mikrosüzgəc

microstrainer

fırlanan silindrik çərçivə çox incə mesh ilə örtülmüş, adətən paslanmayan polad məftildən

Giriş üçün qeyd 1: 0, üfqi ox ətrafında fırlanır, əsasən ekranlaşdırılan suya batırılır və bərk maddələri çıxarmaq üçün geri yuyulur.

3.372 miqrasiya

migration

su hövzəsində həll olunmuş və ya hissəciklərin və ya orqanizmlərin kortəbii və ya induksiya edilmiş hərəkəti

3.373 miqyaslı depozit

scale deposit

bir və ya bir neçə həll olunan maddəyə görə həddindən artıq doymuş və ya karbon qazının itirilməsi nəticəsində, məsələn, qaynama nəticəsində qeyri-sabitləşmiş su ilə səthlərdə əmələ gələn yapışqan qeyri-üzvi çöküntü

3.374 mineral su

mineral water

adi içməli sudan daha çox mineral maddələr olan su (3.193)

LAZYHØ

3.375 minerallaşma
mineralization

üzvi maddələrin karbon qazına, suya və mövcud olan hər hansı digər elementlərin hidridlərinə, oksidlərinə və ya mineral duzlarına parçalanması

3.376 mis-həlleci
cupro-solvent

borulardan və fitinqlərdən misi həll etməyə qadir olan su növü

3.377 mobil çöküntü
mobile sediment

su hövzəsi daxilində hərəkət edə bilən bərk material

Giriş üçün qeyd 1: Uyğunluq çöküntünün kütləsi və suyun axımı ilə əlaqədardır.

3.378 monitoring
monitoring

çox vaxt müəyyən məqsədlərə uyğunluğu qiymətləndirmək məqsədi ilə müxtəlif su xüsusiyyətlərindən nümunə götürmə, ölçmə və sonradan qeydə alma və ya signal vermə və ya hər ikisinin proqramlaşdırılmış prosesi

3.379 möhkəmlik
möhkəmlik

robustness
ruggedness

analitik metodun prosedurdakı kiçik dəyişikliklərə həssaslığı

3.380 mövcud xlor
ümumi mövcud xlor
available chlorine
total available chlorine

sərbəst xlor və ya birləşmiş xlor və ya hər ikisi şəklində mövcud olan xlor

3.381 mutagen
mutagen

canlı orqanizmlərdə genetik dəyişikliklərə səbəb ola bilən maddə

3.382 mutasiya
xromosom mutasiyası
mutation

chromosomal mutation

canlı orqanizmlərin və ya virusların genetik materialında (DNT (3.189) və ya RNT (3.482)), adətən bir gendə olan, itki (silmə), qazanma (translokasiya) və ya mübadilə şəklində ola bilən daimi irsi dəyişiklik. genetik materialın (bir və ya bir neçə nukleotid) (transduksiyası), genin funksiyasını dəyişə bilən genetik kodun dəyişməsi ilə nəticələnən

Giriş üçün qeyd 1: Mutasyona səbəb ola bilən maddələr mutagenlər və ya mutagenlər, təsirlənmiş orqanizmlər isə mutantlar adlanır.

3.383 müqayisəlilik
comparability

təsədüfi və sistemətik səhvlərə nəzarət üçün müxtəlif mənbələrdən əldə edilən məlumatlar arasında uyğunluq dərəcəsi

3.384
müsbət nəzarət
positive control

test materialında məlum cavab verən analitin məlum miqdarını (3.31) ehtiva edən test

LAYIHƏ

**3.385 müşahidə edilən ən aşağı təsir
konsentrasiyası
MEATK
lowest observed effect concentration
LOEC**

nəzarət nümunəsi ilə müqayisədə əhəmiyyətli təsirin (adətən $p < 0,05$ -də) müşahidə edildiyi sınaq nümunəsinin ən aşağı sınaqdan keçirilmiş konsentrasiyası

[MƏNBƏ: ISO 12890:1999, 3.2]

**3.386 mütənasiblik
proportionality**

analitik metod, analitik alət və ya analitik sensor üçün analitin (3.31) konsentrasiya diapazonu boyunca qərəz dəyişməsinin ölçüsü

Giriş üçün qeyd 1: Mütənasiblik bütün əməliyyat diapazonunda istinad nümunələrinin seçilməsinin ölçülməsi və istinad dəyərlərinə qarşı qərəzliliyin planlaşdırılması ilə müəyyən edilir

Giriş üçün qeyd 2: Bütün istinad nümunələri ümumi kök (ana) nümunədən qatılma yolu ilə yaradılmışdır, halbuki oxşar parametr "xəttilik" üçün hər bir istinad nümunəsi müstəqildir

**3.387 mütləq duzluluq
absolute salinity**

dəniz suyunda həll olunmuş materialın kütləsinin (qramla) dəniz suyunun kütləsinə nisbəti (kiloqramla)

Giriş üçün qeyd 1: Təcrübədə bu kəmiyyət birbaşa ölçülə bilməz və okeanoqrafik müşahidələrin hesabı üçün praktiki duzluluq müəyyən edilir.

**3.388 müvəqqəti tendensiyaların monitorinqi
temporal trend monitoring**

ətraf sulara kimyəvi və/və ya fiziki şəraitdə müvəqqəti dəyişikliklərə cavab olaraq sərt substrat nümunəsinin zamanla çirklənməsini və ya təbii dəyişməsinə sənədləşdirmək üçün dəqiqatlar

**3.389 natriumun
udulma nisbəti**

**NUN
sodium absorption ratio
SAR**

torpaqla mübadilə reaksiyalarında natrium ionlarının nisbi aktivliyini ifadə etmək üçün istifadə edilən <suvarma suyu> nisbəti

$$SAR = \frac{[Na^+]}{\sqrt{([Ca^{2+}] + [Mg^{2+}]) / 4}}$$

Qeyd 1 Qeyd: $[Na^+]$, $[Ca^{2+}]$ və $[Mg^{2+}]$ müvafiq olaraq natrium, kalsium və maqnezium ionlarının litr başına millimol ilə konsentrasiyasıdır.

**3.390 nəcis koliform orqanizm
termotolerant koliform orqanizm
faecal coliform organism**

thermotolerant coliform organism

böyüyə bilən və 37 °C-də olduğu kimi 44 °C-də eyni fermentativ və biokimyəvi xüsusiyyətlərə malik olan koliform orqanizm (3.116)

Giriş üçün qeyd 1: E. coli nəcis mənşəyinin üstünlük verilən göstəricisi kimi nəcis koliform orqanizmləri və termotolerant koliform orqanizmləri əvəz etmişdir.

3.391 nəzarət partiyası

control batch

nəzarət mühiti, o cümlədən sınaq üçün istifadə edilən orqanizmlər

Giriş üçün qeyd 1: Genotoksisite nəzarəti üçün umu-testdə partiyalar sınaq bakteriyası olmayan mədəniyyət mühitindən, inokulumlu mədəniyyət mühitindən və distillə edilmiş sudan və inokulum və həlledici agent olan mədəniyyət mühitindən ibarətdir.

3.392 nəzarət qrafiki

control chart

bir sıra nümunələr və ya alt qruplar üçün bəzi statistik ölçülərin qiymətlərinin adətən vaxta və ya nümunə sayına görə tərtib edildiyi yuxarı və/və ya aşağı nəzarət hədləri olan qrafikNote 1 to entry: The chart frequently shows a central line to assist detection of a trend of plotted values toward either control limit.

3.393 nəzəri oksigen tələbi

son oksigen tələbatı

theoretical oxygen demand

ultimate oxygen demand

müəyyən miqdarda üzvi substratın qeyri-üzvi son məhsullara tam oksidləşməsi zamanı istehlak edilməli olan oksigen miqdarı

3.394 nitrifikasiya

nitrification

ammonium birləşmələrinin bakteriyalar tərəfindən oksidləşməsi

Giriş üçün qeyd 1: Adətən aralıq məhsul nitrit və son məhsul nitratdır.

3.395 nisbi bərpa

relative recovery

<mikrobiologiya> eyni suspenziyanın bərabər sınaq hissələri istifadə edildikdə, B metodu ilə əldə edilən koloniyaların sayına (3.131) nisbətən A metodu ilə əldə edilmiş koloniyaların sayı nisbəti və metod B istinad metodudur

3.396 nisbi dəqiqlik

relative accuracy

<metod> eyni nümunələr üzrə istinad metodu ilə alınan cavab ilə alternativ metodla alınan cavab arasında uyğunluq dərəcəsi

3.397 nöqtəvi mutasiyası

gen mutasiyası

point mutation

gene mutation

gendəki tək əsaslı cütün (nükleotid cütünün) dəyişməsi nəticəsində yaranan mutasiya, delesiya (nükleotidin itirilməsi), insertsiya (nükleotidin əlavə edilməsi) və ya çərçivəyə keçid mutasiyası (nükleotidlərin ardıcılığının dəyişməsi) adlanır.

3.398 nuklein turşusu

nucleic acid

tipik olaraq genetik kodu müəyyən edən xüsusi ardıcılıqla bir-birinə bağlanmış nukleotidlərdən ibarət ikiqat spiral şəklində irsi genetik material

3.399 nukleotid

nucleotide

ardıcılığı genomun genetik kodunu müəyyən edən nuklein turşusu zəncirləri (zəncirləri) yaratmaq üçün şəkər və fosfat qrupları ilə birləşən genomun komponentlərindən biri (adenin, qvanin, sitozin və timin və ya urasil)

3.400 nümunə

sample

müəyyən edilmiş su hövzəsindən, havadan, lildən, torpaqdan və digər növ materiallardan ayrı-ayrılıqda və ya davamlı olaraq müxtəlif müəyyən edilmiş xüsusiyyətlərin tədqiqi məqsədi ilə götürülmüş, ideal şəkildə təmsil olunan hissə

3.401 nümunə götürən

sampler

müxtəlif müəyyən edilmiş xüsusiyyətlərin tədqiqi məqsədilə ayrı-ayrılıqda və ya davamlı olaraq su, lil, torpaq və digər növ materialların nümunəsini almaq üçün istifadə edilən cihaz

3.402 nümunə götürmə

sampling

su obyektindən və ya su təchizatından (bənd, çay, boru, kran, gölməçə və ya texnoloji qurğu) müxtəlif müəyyən edilmiş xüsusiyyətlərin tədqiqi məqsədi ilə təmsil olunması nəzərdə tutulan suyun bir hissəsinin çıxarılması prosesi

3.403 nümunə götürmə stansiyası

sampling station

qeydin aparıldığı və istənilən nümunələrin toplandığı dəqiq yer

Giriş üçün qeyd 1: Nümunə götürmə məntəqəsi onun coğrafi mövqeyi (ƏS Milli Şəbəkə İstinad, enlik, uzunluq), onun dərinliyi (diaqramın verilənləri ilə müqayisədə və gelgit cədvəllərində göstəriləndiyi kimi aşağı su demək üçün normallaşdırılıb) və fiziki ilə bağlı hər hansı digər məlumatla müəyyən edilir. substrat növü, yamac və oriyentasiya kimi şərtlər.

3.404 nümunə xətti

sampling line

nümunə götürmə zondundan nümunənin çatdırılma məntəqəsinə və ya analiz avadanlığına apan boru

3.405 nümunə nöqtəsi

sampling point

nümunələrin götürüldüyü yerin dəqiq mövqeyi

3.406 nümunənin sabitləşməsi

sample stabilization

nümunələrin götürülməsindən müayinə zamanına qədər olan müddət ərzində maraqlı növlərin xüsusiyyətlərində dəyişiklikləri kimyəvi maddələrin əlavə edilməsi və ya fiziki şəraitin dəyişdirilməsi və ya hər ikisi yolu ilə minimuma endirmək məqsədi daşıyan proses

3.407 nümunə şəbəkəsi

sampling network

bir və ya daha çox müəyyən edilmiş sahəyə nəzarət etmək üçün nəzərdə tutulmuş əvvəlcədən müəyyən edilmiş nümunə götürmə yerləri sistemi

LAYIHƏ

3.408 nümunə zəndu sampling probe

su hövzəsinə daxil edilən və su nümunəsinin ilkin olaraq keçdiyi nümunə götürmə avadanlığının bir hissəsi

3.409 oksigen çatışmazlığı oxygen deficit

sulu sistemin faktiki həll olunmuş oksigen konsentrasiyası ilə onun oksigenlə doyma dəyəri arasındakı fərq

3.410 oksigen doyma dəyəri oxygen saturation value

hava ilə (təbii sistemlər) və ya təmiz oksigenlə (oksigen çirkab sularının təmizlənməsi sistemləri) tarazlıqda həll olunmuş oksigenin konsentrasiyası

Qeyd 1: 0, temperatura, oksigenin qismən təzyiqinə və duzluluğa görə dəyişir.

3.411 oksigen istehlakının qarşısının alınması inhibition of oxygen consumption

aktivləşdirilmiş lilin oksigen sərfiyyatı üstəgəl (a) sınaq materialı olmayan analoji qarışıqla müqayisədə parçalana bilən maddə(lər)in azalması

Qeyd 1: Bu kəmiyyət faizlə ifadə edilir.

Giriş üçün qeyd 2: Substrat olmadıqda, bəzi kimyəvi maddələr (məsələn, fosforlaşmanı ayıran maddələr) oksigen qəbulunu artırma bilər.

3.412 oksigen sallanma əyrisi oxygen sag curve

oksigen tələbatı olan çirkənmə mənbəyindən aşağı axar çayda həll olunmuş oksigenin konsentrasiyasının məsafəyə və ya axın vaxtına qarşı qrafikinə çəkilməsi nəticəsində yaranan əyri

3.413 oksigenin biokimyəvi sərfi BOS

biochemical oxygen demand BOD

suda üzvi və/və ya qeyri-üzvi maddələrin bioloji oksidləşməsi ilə müəyyən şərtlərdə istehlak edilən həll edilmiş oksigenin kütləvi konsentrasiyası

3.414 oksidləşmə hovuzu oxidation pond

tullantı sularının son utilizasiyadan əvvəl saxlanması üçün istifadə edilən, təbii və ya süni surətdə sürətləndirilmiş oksigenin havadan suya ötürülməsi ilə üzvi materialın bioloji oksidləşməsinə təsir edən hövzə

3.415 oksidləşmə xəndəyi oksidləşmə kanalı

oxidation ditch oxidation channel

tez-tez qapalı dövrə yaratmaq üçün uclarında birləşdirilmiş və aerasiya rotorları ilə təchiz edilmiş paralel kanallar formasını alan xam və ya oturmuş çirkab sularının təmizlənməsi üçün sistem

3.416 oksigenin kimyəvi sərfi

OKS

chemical oxygen demand

COD

suda bütün üzvi və qeyri-üzvi birləşmələri tam oksidləşdirmək üçün tələb olunan oksigen ölçüsü

3.417 oksidləşmə-reduksiya potensialı

redoks potensialı

ORP

oxidation-reduction potential

redox potential

ORP

platin və ya karbon kimi inert metalın elektrodu ilə standart hidrogen elektrodu arasındakı elektrik potensialı

Giriş üçün qeyd 1: Potensial nə qədər müsbət olarsa, ətraf mühit bir o qədər oksidləşir və potensial nə qədər mənfi olarsa, ətraf mühit bir o qədər azalır

LAYIHƏ

3.418 oliqosaprob

oligosaprobic

az üzvi materialın və minimum fermentasiyanın mövcud olduğu yüksək oksigenli su mühiti

3.419 oliqotrof

oligotrophic

adətən bol həll olunmuş oksigen, yüksək şəffafıq, aşağı biokütlə və yalnız az miqdarda üzvi maddələr olan dib çöküntüləri ilə müşayiət olunan qida maddələrində aşağı olan su hövzəsinin təsviri

3.420 orqanoleptik

organoleptic

hiss orqanları tərəfindən qəbul edilən suyun təsviri xüsusiyyətləri (məsələn, rəng, dad, qoxu və görünüş)

3.421 orta nəticə

mean result

intensivlik (nisbət) və ya kütlə konsentrasiyası (ρ) kimi hesablanmış n nəticəsinin orta dəyəri

Giriş üçün qeyd 1: Kütləvi konsentrasiya litr başına milliqram vahidləri ilə ifadə edilir, mq/l.

3.422 orta nisbi

fərq

çəkisiz orta rəqəm RD

mean relative difference

unweighted mean RD

N qoşalaşmış saylar arasındakı nisbi fərqlərin ortasını hesablamaqla alınan dəyər

3.423 otlayan orqanizm

grazing organism

qurdlar, həşərat sürfələri və zoogloea filmi çıxaran digər onurğasız heyvanlar kimi orqanizm (3.613) bioloji filtrdəki mühitin səthlərində qidalanma fəaliyyəti və ya yerdəyişmə yolu ilə

3.424 ozonlaşma

ozonlama

ozonization

ozonation

məsələn, dezinfeksiya, üzvi maddələrin oksidləşməsi və ya xoşagəlməz dad və qoxunun aradan qaldırılması məqsədilə suya və ya çirkab suya ozon əlavə edilməsi

3.425 ölçmə qeyri-müəyyənliyi

uncertainty of measurement

kəmiyyət qiymətlərinin dispersiyasını xarakterizə edən qeyri-mənfi parametr istifadə olunan məlumat əsasında ölçülən (3.31).

Girişə 1-ci qeyd: Ölçmə qeyri-müəyyənliyinə sistemik təsirlərdən yaranan komponentlər, məsələn, korrektərlə bağlı komponentlər və ölçmə standartlarının təyin edilmiş kəmiyyət qiymətləri, habelə tərif qeyri-müəyyənliyi daxildir. Bəzən təxmin edilən sistemik təsirlər korrekte edilmir, əksinə, əlaqədar ölçmə qeyri-müəyyənlik komponentləri daxil edilir..

Girişə 2-ci qeyd: Ümumiyyətlə, verilmiş məlumat toplusu üçün başa düşülür ki, ölçmə qeyri-müəyyənliyi ölçülən ölçüyə aid edilmiş kəmiyyət dəyəri ilə əlaqələndirilir. Bu dəyərin dəyişdirilməsi əlaqədar qeyri-müəyyənliyin modifikasiyası ilə nəticələnir.

3.426 özünü təmizləmə

self-purification

çirklənmiş su anbarında təbii təmizlənmə prosesləri

3.427 paralel hesab

parallel count

eyni nümunədən götürülmüş bərabər analitik hissələrdə hissəciklərin, koloniyaların sayının, boruların və quyuların mikrobioloji ölçülməsi

Giriş üçün qeyd 1: Paralel təyinatlar təkrar nümunələrdən hesablanmış hissəcik və ya koloniya nömrələridir.

LAYIHƏ

**3.428 parametr
parameter**

onu xarakterizə etmək üçün istifadə olunan maddənin xassəsidir

Giriş üçün qeyd 1: Məsələn, su.

**3.429 parçalanma nöqtəsinə qədər xlorlama
break-point chlorination**

suya xlorun əlavə olunan xlorun artan dozası ilə mütənasib olaraq sərbəst mövcud qalıq xlorun artdığı nöqtəyə qədər əlavə edilməsi

Giriş üçün qeyd 1: Bu nöqtədə bütün ammonyak oksidləşmişdir.

**3.430 partlatma
blowdown**

təzyiqdən istifadə etməklə emal və ya saxlama qabından və ya xəttədən mayelərin və ya bərk maddələrin və ya hər ikisinin qarışığının çıxarılması

**3.431 pasterezasiya
pasteurization**

mikroorqanizmləri, xüsusilə də patogenləri təsirsiz hala gətirmək və ya onların sayını müəyyən edilmiş səviyyəyə və ya yoluxucu dozadan aşağı bir dəyərə qədər azaltmaq məqsədi ilə müvafiq müddət ərzində temperaturun yüksəldilməsi ilə bağlı prosesdir

**3.432 patogen
pathogen**

həssas bitki və ya heyvanda, o cümlədən insanlarda xəstəlik törədə bilən orqanizm

**3.433 pelagik orqanizmlər
pelagic organisms**

sahil zonasından kənarında sərbəst su hövzəsində yaşayan orqanizmlər (3.322)

**3.434 permanganat indeksi
permanganate index**

<su> su nümunəsi müəyyən şərtlərdə oksidləşdirici ilə müalicə edildikdə istehlak edilən permanganat ionunun miqdarına ekvivalent oksigenin kütləvi konsentrasiyası

**3.435 peyvənd
peyvənd materialı
inoculum**

inoculation material

təzə kultura mühitində yeni bir kulturenin və ya eksponent olaraq artan pre-kulturenin başlanğıcı üçün istifadə edilən mikroorqanizmlərin kulturasının bir hissəsi

[MƏNBƏ: ISO 19040-2:2018, 3.9.]

**3.436 piknoklin
pycnocline**

qatlı su hövzəsində sıxlıq qradienti maksimumda olan lay

LAYKİHƏ

3.437 plankton

plankton

əsasən birhüceyrəli yosunlardan və mikro onurğasız heyvanlardan ibarət suda sürüklənən və ya asılı vəziyyətdə olan orqanizmlər

3.438 poisson ödəməsi

poisson distribution

müəyyən bir zamanda baş verən bir sıra müstəqil hadisələrin ehtimalını verən diskret tezlik paylanması

3.439 polielektrolit

polyelectrolyte

ionlaşmış qruplara malik polimer, bəzi növləri kolloid hissəciklərin laxtalanması və/və ya asılı bərk maddələrin toplanması üçün istifadə olunur.

3.440 polinüvəli aromatik karbohidrogen

PAH

polynuclear aromatic hydrocarbon

PAH

bitişik halqaların iki karbon atomunu paylaşdığı iki və ya daha çox benzol halqasından ibarət üzvi birləşmə, aromatik olmayan halqalar da ola bilər.

Giriş üçün qeyd 1: Benzo[a]piren, indeno[1,2,3-cd]-piren və benzo[b]fluoranten daxil olmaqla bəzi PAH-ların laboratoriya heyvanları üçün kanserogen olduğu və insanlar üçün kanserogen ola biləcəyi göstərilmişdir.

3.441 polisaprob su

polysaprobic water

üzvi maddələrin ağır yükü, ciddi deoksigenləşmə, su populyasiyasının strukturunun və tərkibinin nəzərəcarpacaq dərəcədə dəyişməsi və yüksək bakteriya sayı ilə xarakterizə olunan son dərəcə çirklənmiş su.

3.442 polixlorlu bifenillər

PCB

Polychlorinated biphenyls

PCB

xlor əvəzediciləri olan bifenillər

Giriş üçün qeyd 1: Konvensiyaya əsasən, bu, xlor əvəzediciləri olan bifenillər üçün ümumi termdir, lakin praktikada bura monoxlorlu bifenillər də daxildir

3.443 post-xlorlama

post-chlorination

suyun və ya tullantı suyunun təmizlənməsindən sonra xlorlama (3.110)

3.444 praktik duzluluq

S_p

practical salinity

S_p

suyun keyfiyyətinin yoxlanılması məqsədləri üçün təxmini hesab edilə bilən ölçsüz dəyər dəniz suyunda həll olunmuş duzların konsentrasiyası, kiloqramda qramla

Qeyd 1 Qeyd: Nümunənin 15 °C və 101,3 kPa (1 atm) elektrik keçiriciliyinin müəyyən edilmiş kalium xlorid məhluluna (32,436) nisbəti (K15) baxımından alqoritmik olaraq müəyyən edilmişdir. 6 q kq–1 nümunə) eyni temperaturda və təzyiqdə.

**3.445prekultura
preculture**

genotoksiklik analizləri kimi müəyyən bir test üçün inokulumun hazırlanmasının bir hissəsi kimi onların sınaq şərtlərinə uyğunlaşmasını təşviq edən şəraitdə yetişdirilən mikroorqanizmlərin mədəniyyəti

LAYIHƏ

3.446 prokaryot

prokaryote

membranı olan nüvəsi və ya digər xüsusi membranla əlaqəli orqanoidləri olmayan birhüceyrəli orqanizm

3.447 proporsional seçmə

proportional sampling

toplama tezliyi (diskret nümunə götürmə zamanı) və ya nümunə axını sürəti (davamlı nümunə götürmə zamanı) nümunə götürülmüş suyun axın sürəti ilə düz mütənasib olan axan sudan nümunənin alınması texnikası

3.448 protista

protista

prokaryotik bakteriyalar və eukaryotik yosunlar, göbələklər və mikroskopik ölçülü protozoa

3.449 protozoa

protozoa

sadə birnüvəsiz orqanizmlərdən hüceyrə koloniyalarına və ya yüksək mütəşəkkil strukturlara qədər dəyişən, forma və qidalanma baxımından əhəmiyyətli müxtəlifliyə malik birhüceyrəli eukaryotik heyvanların filumu

3.450 pseudomonas növü

pseudomonas specie

aerob, qram-mənfi, oksidaz-müsbət, katalaza-müsbət, spora əmələ gətirməyən, su mühitində hər yerdə olan və böyüməsi üçün çoxlu sadə üzvi və qeyri-üzvi maddələrdən istifadə edə bilən bakteriyalar qrupu

Giriş üçün qeyd 1: Onların bir çoxu həll olunan, flüoresan və ya rəngli piqmentlər istehsal edir.

Qeyd 2: Bəzi suşlar, xüsusilə *Pseudomonas aeruginosa*, insanlara yoluxur və infeksiyaya və ciddi xəstəliklərə səbəb olur”

3.451 psixofilik mikroorqanizm

psychrophilic microorganism

20 ± 2 ° C-dən aşağı temperaturda böyüyən mikroorqanizm.

3.452 pyezometr

piezometer

aşağı ucunda (pyezometrin ucu) məsaməli elementi və ya perforasiya edilmiş bölməsi (süzgəclə əhatə olunmuş) olan boru və ya borudan ibarət cihaz, müvafiq səviyyədə yerə quraşdırılıb möhürlənir.

3.453 pyezometrik yeraltı su səviyyəsi

piezometric ground water level

quyuda suyun təbii olaraq qalxdığı səviyyə

3.454 radioaktiv izləyici

radiokimyəvi izləyici

radioactive tracer

radiochemical tracer

bioloji, kimyəvi və ya fiziki prosesin gedişatını izləmək üçün istifadə olunan bir və ya bir neçə radionuklidlə işarələnmiş maddə

3.455 regenerasiya

regeneration

istifadə edildikdən sonra ion dəyişdirici materialın əməliyyat effektiv vəziyyətinə qaytarılması üçün ion mübadiləsi prosesi

**3.456 reseptor
receptor**

təhlükəli maddənin və ya agentin mənfi təsirinə (təsirlərinə) həssas olan qurum

**3.457
resirkulyasiya
recirculation**

tullantı sularının təmizlənməsi sistemindəki hər hansı bir prosedən qismən və ya tam təmizlənmiş tullantıların bir hissəsinin əvvəlki vahid prosesinə qaytarılması

LAYİHƏ

3.458 revertantların sayı
mutantların sayı
number of revertants
number of mutants

analizin sonunda hər qabda görünən mutant koloniyaların sayı (diametri təxminən 9 sm).

Giriş üçün qeyd 1: Ən çox Salmonella mikrosom mutagenlik analizində tətbiq edilir

3.459 RNA
ribonuklein turşusu
RNA
ribonucleic acid

adətən RNT virusları vəziyyətində genomun yeganə tərkib hissəsi olan genetik materialın bir hissəsi kimi tanınır (3.253)

Giriş üçün qeyd 1: DNT-dən nukleotidlərdən biri kimi timin əvəzinə urasil olması ilə fərqlənir.

3.460 S9 fraksiya
S9 fraction

< Salmonella mikrosom testi > ferment induksiyası üçün uyğun bir maddə və ya maddə birləşməsi ilə əvvəlcədən müalicə edilmiş erkək siçovulların qaraciyərindən (200 q-dan 300 q-a qədər) əldə edilmiş 0,15 mol/l KCl-də 9 000 q toxuma homogenatında supernatant

3.461 S9 qarışığı
S9 mix

< Salmonella mikrosom testi > S9 fraksiyasının və ko-faktor məhlulunun qarışığı

3.462 sahə profili nümunəsi
area profile sample

müəyyən bir dərinlikdəki su hövzəsindən müxtəlif yerlərdə götürülmüş fərdi su nümunələri seriyası

3.463 sahə tutumu
field capacity

gravitasiya suyu boşaldıqdan sonra torpağın saxlaya biləcəyi maksimum su miqdarı

3.464 sahəyə inteqrasiya olunmuş nümunə
area-integrated sample

müəyyən bir dərinlikdəki su hövzəsindən müxtəlif yerlərdə götürülmüş bir sıra nümunələri birləşdirdikdən sonra əldə edilən kompozit su nümunəsi

3.465 sahil zonası
littoral zone

işıqın dibinə nüfuz etdiyi su obyektinin dayaz kənar zonası; adətən köklü bitki örtüyü ilə koloniyalaşır

3.466 sahil yanı anbar
bankside storage

xam çay suyunun çay sahilindəki su anbarında saxlanması

3.467 Salmonella növü
salmonellalar

Salmonella specie
salmonellae

erob və fakultativ anaerob çubuqşəkilli qram-mənfi, spor əmələ gətirməyən, oksidaz-mənfi, laktoza fermentləşdirə bilməyən bağırsağ bakteriyaları cinsi

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin ISO 19250-ə baxın.

Giriş üçün qeyd 2: Onlar əlavə olaraq seroloji, bakteriofaq tipləmə və ya epidemioloji və digər məqsədlər üçün molekulyar üsullarla müəyyən edilə bilər. Onlar insanlarda və heyvanlarda bağırsağ infeksiyalarına (salmonellyoz) səbəb ola bilər və insanlarda qida zəhərlənməsinin ümumi səbəbidir. Salmonella typhi insanlarda tif qızdırmasına səbəb olur. Salmonella növləri xəstələrin və sağlam daşıyıcıların (həm insanlarda, həm də heyvanlarda) nəcisləri ilə xaric olur və buna görə də kanalizasiya və təsərrüfat tullantılarında baş verə bilər.

3.468 saprob
saprobic

üzvi maddələrin çürüməsi ilə əlaqələndirilir

3.469 saymaq
count

<mikrobiologiya> koloniyalar və ya hüceyrələr kimi müşahidə edilən obyektlərin sayı birbaşa hesablama ilə müəyyən edilir və ya müəyyən edilmiş su həcmində mikroorqanizmlərin sayının statistik hesablanmasına əsaslanan ən çox ehtimal olunan sayı (MPN) (3.350) qiymətləndirilməsi, müsbət birləşmələrdən əldə edilir. və standart testlərlə tədqiq edilən nümunənin bir sıra həcmələrində mənfi nəticələr

Giriş üçün qeyd 1: bu hesab obyektlərin müşahidə edilmiş sayına əsaslanır. Tez-tez, yaxınlıqdakı canlı hissəciklərdən olan mikrokoloniyalar görünməzdən əvvəl bir makrokoloniya çevrilir. Birbaşa hesablama ilə müəyyən edilən görünən koloniyaların sayı, buna görə də, adətən, canlı hissəciklərin sayının az qiymətləndirilməsidir.

3.470 sel

freshet

güclü yağış və ya qarın sürətli əriməsi nəticəsində yaranan qısa müddətli şirin su axınının nisbətən yüksək sürəti

3.471 sentrifuqalama

centrifugation

ayırma texnikası, nümunədə mövcud olan birləşmələrin müxtəlif sıxlıqlarına əsaslanaraq nümunəni yüksək sürətlə fırlatmaqla

3.472 septik

septic

həll olunmuş oksigenin olmaması nəticəsində çürümədən yaranan vəziyyəti təsvir edir

3.473 septik çən

septic tank

adətən kanalizasiyanın axdığı və içərisində saxlanılan bərk maddələrin anaerob bakteriya təsiri ilə parçalanmağa buraxıldığı qapalı, havası olan çöküntü çənidir.

Giriş üçün qeyd 1: Beləliklə, qalıqların çıxarılması üçün lazımı boşalma tezliyi azalır.

3.474 sertifikatlaşdırılmış

istinad materialı

ŞİM

certified reference material

CRM

səlahiyyətli orqan tərəfindən verilmiş sənədlərlə müşayiət olunan və etibarlı prosedurlardan istifadə etməklə əlaqədar qeyri-müəyyənliklər və izlənilə bilən bir və ya bir neçə müəyyən edilmiş əmlak dəyərini təqdim edən istinad materialı

NÜMUNƏ Xolesterol konsentrasiyası üçün təyin edilmiş kəmiyyət dəyəri və müşayiət olunan sertifikatda göstərilən ölçmə qeyri-müəyyənliyi olan insan serumu, kalibrator və ya ölçmə doğruluğuna nəzarət materialı kimi istifadə olunur.

Giriş üçün qeyd 1: 'Sənədləşdirmə' sertifikat şəklində verilir' (bax. ISO Bələdçisi 31).

Qeyd 2: Sertifikatlaşdırılmış arayış materiallarının istehsalı və sertifikatlaşdırılması prosedurları verilir, məs. ISO Guide 34 və ISO Guide 35-də.

3.475 sənaye çirkab suları

industrial wastewater

sənaye prosesində istifadə edildikdən və ya istehsal edildikdən sonra atılan və bu proses üçün dərhal dəyəri olmayan su

3.476 sənaye suyu

industrial water

sənaye prosesi üçün və ya proses zamanı istifadə olunan istənilən su

3.477 sərbəst karbon qazı

free carbon dioxide

suda həll olunan karbon qazı

3.478 sərbəst xlor**free chlorine**

hipoklor turşusu, hipoxlorit ionları və ya həll edilmiş elementar xlor şəklində olan xlor

3.479 sərt substrat**hard substrate**

əsas qayadan, daha böyük qayalardan/daşlardan və ya iskele, körpü və boru kəmərləri kimi sabit dəniz konstruksiyalarından ibarət substrat

3.480 sərt substrat flora və fauna**hard-substrate flora and fauna**

bərk substratda yaşayan və ya onunla sıx əlaqədə olan nisbətən stasionar heyvanlarla birlikdə bitişik bitkilər (yosunlar və ya damar bitkiləri) və ya heyvanlar

NÜMUNƏ Əlavə olunur: yosunlar, yosunlar, süngərlər, bryozoonlar, mərcanlar, midyelər, çəmənlər, assidiyalar. Nisbətən stasionar: ilbizlər, dəniz kirpiləri, xərçənglər.

3.481 sərt yuyucu vasitə**hard detergent**

tərkibində səthi aktiv maddə olan, ilkin biodeqradasiyaya davamlı olan və çirkab suların bioloji təmizlənməsində səthi-aktiv xüsusiyyətləri əhəmiyyətli dərəcədə azalmayan yuyucu vasitə

3.482 səth suları

surface water

quru kütləsinin səthindən axan və ya onun üzərində dayanan su

3.483 səthi aktiv maddə

surface active agent

mayədə, xüsusən suda həll edildikdə maye/buxar səthində və ya digər interfeyslərdə üstünlük verilən adsorbsiya yolu ilə səthi və ya fazalararası gərginliyi azaldan səthi aktivliyə malik kimyəvi birləşmə

Giriş üçün qeyd 1: Kimyəvi birləşmə öz molekullarında, əksər hallarda onun suda həll olunmasını təmin edən, nəzərəçarpaq dərəcədə qütblü səthlərə yaxınlığı olan ən azı bir qrupu və suya az yaxınlığı olan qeyri-qütblü qrupu daxil etməlidir.

Giriş üçün qeyd 2: Məzənnə adətən gündə bir kvadratmetr üçün kubmetr kimi ifadə edilir.

3.484 sıx susuz fazalı maye

DNAPL

dense non-aqueous phase liquid

DNAPL

aşağı suda həllolma qabiliyyətinə və sudan daha sıxlığa malik üzvi birləşmələr, məsələn, trixloroetan kimi xlorlu karbohidrogenlər

3.485 sınaq dəstəsi

test batch

mədəni mühit, inokulum və seyreltmə partiyasının qarışığı

3.486 sınaq hissəsi

test portion

yoxlanılacaq nümunənin diskret hissəsi

3.487 sınaq qarışığı

test mixture

test nümunəsinin qarışığı (təmiz və ya seyreltilmiş su ilə seyreltilmiş), müvafiq olaraq mənfə və ya müsbət nəzarət (3.355 və 3.422), bakterial suspenziya, yumşaq agar və S9-miks və ya tampon

3.488 sınaq nümunəsi

test sample

sentrifugalama, filtrasiya, homogenləşdirmə, pH tənzimlənməsi və/və ya ion gücünün təyini kimi bütün hazırlıq mərhələləri başa çatdıqdan sonra sınaqdan keçiriləcək nümunə

Giriş üçün qeyd 1: Mikrobiologiyaya aid deyil

3.489 sızma suyu

leachate

tullantılar və ya digər təyin olunmuş keçirici material vasitəsilə sızmış su

3.490 sinergizm

synergism

bir maddənin və ya orqanizmin təsiri (kimyəvi və ya bioloji) intensivliyinin başqa bir maddənin və ya orqanizmin olması səbəbindən artması, burada birləşmiş təsir ayrı-ayrı maddələrin və ya orqanizmlərin əlavə təsirindən daha çoxdur

3.491 sinksizləşdirmə

dezincification

müəyyən kimyəvi xassələrə malik su ilə təmasda olan sinkin misdən və ya başqa sink tərkibli ərintidən seçici həlli

Giriş üçün qeyd 1: Santexnika fitinqi sinksizləşdirməyə məruz qalan sink problemlə ərintinin nümunəsidir.

3.492 sistemətik səhv

systematic error

eyni xarakteristikaya görə bir sıra sınaq nəticələri zamanı sabit qalan və ya proqnozlaşdırıla bilən şəkildə dəyişən ardıcıl təkrarlanan xəta

3.493 siyanobakteriyalar

cyanobacteria

enerjisini fotosintez yolu ilə əldə edən, lakin xloroplastlar kimi nüvə və ya membrana bağlı orqanoidləri olmayan prokaryotik orqanizmlər

3.494 son aerob biodeqradasiya

ultimate aerobic biodegradation

kimyəvi birləşmənin və ya üzvi maddələrin oksigenin mövcud olduğu hər hansı digər elementlərin karbon qazına, suya və mineral duzlarına (minerallaşma (3.344)) iştirakı ilə mikroorqanizmlər tərəfindən tam parçalanması və yeni biokütlənin istehsalı.

3.495 son anaerob biodeqradasiya

ultimate anaerobic biodegradation

karbon qazı, metan, su və mövcud olan hər hansı digər elementlərin mineral duzlarına oksigen olmadıqda kimyəvi birləşmənin və ya üzvi maddələrin mikroorqanizmlər tərəfindən tam parçalanması [minerallaşma (3.344)] və yeni biokütlənin istehsalı.

3.496 son biodeqradasiya

ultimate biodegradation

tam bioloji parçalanma (3,68) tam minerallaşmaya səbəb olur (3,344)

3.497 soyuducu su

cooling water

istiliyi udmaq və çıxarmaq üçün istifadə olunan su

3.498 soyulma

ilkbahar soyulması

sloughing

vernal sloughing

zoogloea film (3.613) materialının dəstəkləyici mühitdən davamlı olaraq buraxılması

3.499 spayk

spike

adətən bərpa prosedurunun vasitəsilə analitik sistemin sistemətik xətasını qiymətləndirmək məqsədilə nümunəyə əlavə edilən müəyyənədicinin (3.172) məlum kəmiyyəti

[MƏNBƏ: ISO 5667-14:2014, 3.7.]

**3.500 spesifiklik
specificity**

analizin başqaları deyil, müəyyən bir orqanizm və ya maddə üzərində ölçmə qabiliyyəti

**3.501 stabilizasiya
stabilization**

asanlıqla parçalana bilən üzvi maddələrin (həll edilmiş və ya hissəcikli) qeyri-üzvi və ya çox yavaş parçalana bilən materiallara oksidləşdiyi bioloji və ya kimyəvi proses

LAYIHƏ

3.502 stabillik testi
metilen mavi testi
stability test
methylene blue test

çirkab su nümunəsinə metilen mavisinin əlavə edildiyi bioloji təmizlənmiş çirkab suları üçün sınaq (3.201)

Qeyd 1: Hava olmadıqda boyanın rəngsizləşdirilməsinə sərf olunan vaxt boyanın dayanıqlığının ölçüsüdür.

3.503 standart qeyri-müəyyənlik
standard uncertainty

standart kənarlaşma kimi ifadə edilən ölçmə nəticəsinin qeyri-müəyyənliyi

3.504 statik toksiklik testi
yenilənmədən toksiklik testi
static toxicity test
toxicity test without renewal

sınaq müddəti ərzində sınaq məhlulunun dəyişdirilməsinin baş vermədiyi sınaq

3.505 statistik performans xarakteristikası
statistical performance characteristic

ölçmə prosesinin təsadüfi hissəsindən yaranan mümkün sapmaların, məsələn təkrarlanabilirlik və ya qeyri-sabitlik kimi ölçülmüş dəyərlər üçün kəmiyyətin təyini

3.506 sterilizasiya
sterilization

bütün canlı orqanizmləri (vegetativ və spor formaları daxil olmaqla), həmçinin virusları təsirsiz hala gətirən və ya aradan qaldıran proses

3.507 su axını
watercourse

suyun axdığı yerin səthində və ya altındakı kanal

3.508 su anbarı
reservoir

suyun saxlanması və/və ya tənzimlənməsi və nəzarəti üçün qismən və ya tamamilə süni tikinti

3.509 su səviyyəsi
water table

rast gəlinən yeraltı suların pyezometrik təzyiqindən yaranan müşahidə nöqtəsində müşahidə olunan suyun səviyyəsi

3.510 su təchizatı
supply water

paylayıcı şəbəkəyə və ya xidmət anbarına keçən adətən təmizlənmiş su

3.511 su toplama hövzəsi
catchment basin

təbii olaraq su axınına və ya müəyyən bir nöqtəyə axıdılan sahə

3.512 sublittoral zona
subtidal zona
sublittoral zone
subtidal zone

eulittoral zonanın altındaki zona (3.213), yuxarı hissəsi bəzən həddindən artıq aşağı su səviyyələrində ortaya çıxır.

Giriş üçün qeyd 1: Bioloji cəhətdən bu zona laminarların yuxarı həddi ilə yosun bitki örtüyünün aşağı həddi arasındakı zona kimi müəyyən edilir.

LAYIHƏ

3.513 sulfiti azaldan klostridiya sulphite-reducing clostridia

sporlar əmələ gətirən qram-müsbət anaerob bakteriyaların böyük qrupu

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin ISO 6461-1 və 6461-2-yə baxın.

Qeyd 2: Onların təbii yaşayış yeri torpaq və ya insanların və heyvanların yoğun bağırsağıdır. Əksər növlər torpaqda saprofit orqanizmlərdir. Onların sporları nəcisdə, torpaqda, tozda və suda uzun müddət yaşaya bilər. Onların suda mövcudluğu uzaqdan və ya aralıq olaraq nəcisin çirklənməsini aşkar etmək üçün istifadə edilə bilər. Onlar sulfidləri sulfidlərə qədər azalda bilirlər.

3.514 sullaj sullage

nəcis və sidik tullantılarından başqa məişət tullantıları

3.515 sulu təbəqə aquifer

əhəmiyyətli miqdarda su verməyə qadir olan su keçirən qaya, qum və ya çınqıldan ibarət sudaşıyan təbəqə (yataq və ya təbəqə)

3.516 sulu təbəqə aquifer

<məhdud> iki keçirməyən təbəqə arasında yerləşən sudaşıyan keçirici süxurun yeraltı təbəqəsi

3.517 sulu təbəqə aquifer

<məhdud olmayan> su daşıyan keçirici süxurun yeraltı təbəqəsi, burada su səviyyəsi yeraltı su obyektinin yuxarı sərhədini müəyyən edir.

3.518 supralittoral zona supralittoral zone

su sıçramalarının çatdığı eulittoral zonadan (3.213) yuxarı zona

Giriş üçün qeyd 1: Onun yuxarı həddi adətən Verrucaria (qara liken kəməri), siyanobakteriyalar (adətən Calothrix scopulorum) və ya littorinid ilbizlərin yuxarı həddi ilə müəyyən edilir.

3.519 susuzlaşdırma dewatering

adətən koaulyantla kondisiyalaşdırılan yaş lilin fiziki vasitələrlə su tərkibinin azaldılması prosesi

3.520 suvarma suyu irrigation water

torpaqların və ya bitkilərin böyüməsi üçün substratların nəmliyini artırmaq, bitkilərin normal inkişafı üçün lazımı su ilə təmin etmək və/və ya torpaqda artıq duzların yığılmasının qarşısını almaq üçün onlara vurulan su.

3.521 suyun keyfiyyət meyarları water quality criteria

suyun xüsusi məqsədlər üçün yararlılığını qiymətləndirmək üçün suyun keyfiyyətini xarakterizə edən müəyyən edilmiş parametrlər toplusu

3.522 suyun keyfiyyətinin normativ dəyəri

water quality regulatory value

sudan istifadənin xüsusi üçün icazə verilmiş suyun keyfiyyətli meyarlarının dəyəri

3.523 suyun yüksək səviyyəsi

perched water table

daha geniş yeraltı su hövzəsinin üzərində yerləşən doymamış zonada yerləşən, yanal və şaquli dərəcədə məhdud olan təcrid olunmuş yeraltı su obyektı

LAYIHƏ

**3.524 şablon
pattern**

eyni kimyəvi ailənin izomerlərinin istənilən seriyasının xromatoqrafik izi, məs. PXB PBDE, SCCP

**3.525 şirin su limiti
freshwater limit**

müəyyən gelgit və hidroloji şəraitdə dəniz suyunun adətən nüfuz etmədiyi estuarın nöqtəsi

**3.526 şleyf
plume**

suyun bir nöqtədən paylanması, qarışdırılmadan əvvəl müxtəlif fiziki və/və ya kimyəvi xassələrə malik su obyektinə axılması

**3.527 Şuxart nəzarət qrafiki
Shewhart control chart**

prosesin statistik nəzarətdə olub-olmadığını göstərmək üçün nəzarət qrafiki, yəni prosesi qiymətləndirmək üçün atributlardan (məsələn, nisbət uyğun gəlmir) və ya dəyişənlərdən (məsələn, orta və diapazon) istifadə edən qrafik

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin ISO 3534-2-yə baxın.

**3.528 tam enerji zirvəsi
full energy peak**

fotoelektrik effekt və ya cüt istehsalın ardıcıl foton qarşılıqlı təsiri ilə həssas detektor həcmində foton enerjisinin ümumi udulmasına uyğun gələn spektral cavab əyrisinin zirvəsi (yalnız foton enerjisi > 1 022 keV üçün), Kompton səpilməsi və fotoelektrik udma

**3.529 tarazlıq pH-ı
equilibrium pH**

yalnız sulu fazanın özündə deyil, həm də onunla təmasda ola biləcəyi hər hansı digər fazalar arasında tarazlıq əldə edildikdə məhlulun və ya su obyektinin termodinamik cəhətdən sabit pH dəyəri

**3.530 termal su
thermal water**

isti və ya isti mineral bulağın suyu

**3.531 termik emal
termal kondisioner
heat treatment**

thermal conditioning

müəyyən şərtlərdə temperaturun yüksəlməsi və/və ya saxlanması, məsələn. Çöküntünün kondisionerləşməsi üçün üçün təzyiq altında qızdırılması

**3.532 termofilik mikroorqanizm
thermophilic microorganism**

45 ° C-dən yuxarı temperaturda böyüyən mikroorqanizm

LAUKIHE

3.533 termoklin

thermocline

temperatur gradientinin maksimum olduğu termal təbəqəli su hövzəsindəki lay

3.534 test nümunəsi həlli

test sample solution

nəzərdə tutulan ölçmə üçün istifadə oluna bilməsi üçün müvafiq spesifikasiyalara uyğun olaraq sınaq nümunəsinin fraksiyası (sınaq hissəsi) ilə hazırlanmış məhlul

3.535 təbəqələşmə

stratification

termal və ya duzluluq xüsusiyyətləri və ya oksigen və ya qida maddələrindəki fərqlər ilə müəyyən edilmiş su hövzəsində fərqli təbəqələrin mövcudluğu və ya formalaşması

3.536 təkrar istehsal həddi

T

reproducibility limit

R

95% müəyyən bir ehtimal üçün təkrar istehsal kritik fərqi

3.537 təkrar istehsal standart sapması

reproducibility standard deviation

sınaq nəticələrinin və ya təkrar istehsal şəraitində alınan ölçmə nəticələrinin standart sapması

3.538 təkrar istehsal şərtləri

reproducibility conditions

müxtəlif yerləri, operatorları, ölçmə sistemlərini və eyni və ya oxşar obyektlərdə təkrar ölçmələri ehtiva edən şərtlər toplusu

3.539 təkrarlanma həddi

t

repeatability limit

r

95% müəyyən bir ehtimal üçün təkrarlanabilirlik kritik fərq

3.540 təlimat cədvəli

guidance chart

qeyri-müəyyənliyin B Tipi qiymətləndirilməsi ilə əldə edilmiş ixtiyari bələdçi dəyərlər və ya bələdçi dəyərlərlə metod-məsuliyyət məlumatlarını (kəmiyyət və ya dəqiqlik) təqdim etmək üçün ikiölçülü səpələnmə qrafiki

Giriş üçün qeyd 1: Rəhbər cədvəllərində üfüqi ox adətən detektor başına koloniyaların sayıdır.

3.541 təmiz su

fresh water

duzlarının aşağı konsentrasiyası olan və ya ümumiyyətlə uyğun olaraq qəbul edilən təbii su abstraksiya (3.3) və içməli suyun istehsalı üçün təmizlənmə

Giriş üçün qeyd 1: Şirin suda adətən 1 000 mq/l-dən az həll olunmuş bərk maddələr var. Ümumi həll olunmuş bərk maddələrin konsentrasiyası məkan və/və ya zamana görə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişə bilər.

**3.542 təmizləmə
clarification**

hissəciklərin tullantı kimi daha təmiz suyu buraxan böyük bir sakit çəndə çökdüyü proses ([3.201](#))

**3.543 təmizlənmiş kanalizasiya
təmizlənmiş çirkab suları
treated sewage
treated wastewater**

çıxarılması və minerallaşması üçün qismən və ya tam təmizlənmiş kanalizasiya (tullantı suları).
(3.344) üzvi və digər materiallar

3.544 təmizlənmiş kanalizasiya
təmizlənmiş çirkab suları
treated sewage
treated wastewater

çıxarılması və minerallaşması üçün qismən və ya tam təmizlənmiş kanalizasiya, üzvi və digər materiallar

3.545 təmsilçilik
representativeness

nümunələrin tərkibinin maraq doğuran su obyektindəki şərtləri əks etdirmə dərəcəsi

[MƏNBƏ: ISO 5667-14:2014, 3.4, dəyişdirilmiş — Vəziyyət tərkibinə dəyişdirilmişdir ".]

3.546 tənəffüs
respiration

enerjinin ayrılması ilə substratın oksidləşməsi nəticəsində orqanizm və onun ətraf mühiti arasında qaz mübadiləsi

Giriş üçün qeyd 1: Bu, ya aerob, ya da anaerob yolla həyata keçirilə bilər.

3.547 təsadüfi səhv
random error

təkrar ölçmələrdə gözlənilməz şəkildə dəyişən ölçmə xətasının komponenti

3.548 təsdiq edilmiş koloniya
koloniya sayı

x
confirmed colony count
colony count

x
yalan pozitivlər üçün düzəldilmiş ehtimal koloniya sayı

Giriş üçün qeyd 1: giriş üçün:

$$x = pc = (k/n)c$$

sulfur bacteria

burada

c ehtimal olunan saydır ([3.432](#));

p həqiqi müsbət nisbətdir;

n təsdiq üçün təcrid olunmuş ehtimal olunan müsbətlərin sayıdır;

k təsdiqlənmiş rəqəmdir.

Giriş üçün qeyd 2: Təsdiq addımlarını tələb etməyən üsullar üçün ehtimal edilən say təsdiqlənmiş sayə bərabərdir.”

3.549 təsdiq əmsalı
spesifiklik dəyəri
həqiqi müsbət nisbət

confirmation coefficient
specificity value
true positive rate

Mikrobioloji kulturalar üzrə sınaqlarda müvəffəqiyyət nisbəti sınaqdan keçirilmiş mədəniyyətlərin sayının təsdiqlənmiş hissəsi kimi ifadə edilir

3.550 təsdiqlənmiş say

confirmed count

ehtimal olunan say (3.432) təsdiq əmsalı ilə vurulur

Giriş üçün qeyd 1: Təsdiq addımlarını tələb etməyən üsullar üçün ehtimal edilən say təsdiqlənmiş sayə bərabərdir

3.551 təsir konsentrasiyası müşahidə olunmur

NOEC

no observed effect concentration

NOEC

müşahidə edilən ən aşağı təsir konsentrasiyasından (LOEC) dərhal aşağıda test konsentrasiyası (3.324)
[MƏNBƏ: ISO 12890:1999, 3.4.]

3.552 təsir sahəsi

area of influence

mövcud məlumat əsasında təsirə məruz qalan və ya təsirə məruz qalması gözlənilən sahə

3.553 tətbiq diapazonu
application range

bir üsulla müntəzəm olaraq ölçülən konsentrasiyalar diapazonu

3.554 təyin edilmiş sayt
designated site

keyfiyyətinə görə mənbəni təmsil edən su axınına çatan çay sahəsinin bioloji təsnifatı

3.555 təyinedici
determinand

müəyyən edilməli olan şey

3.556 təzyiqliq filtrasiası
pressure filtration

suyun təzyiqliq altında qapalı sistemdən keçirildiyi suyun təmizlənməsi prosesi

Giriş üçün qeyd 1: Təzyiqliq filtrasiası sürətli qum filtrasiasına bənzəyir.

3.557 tıxac axını sistemi
plug-flow system

nəzəri olaraq, praktikada olmasa da, kanalın en kəsiyində tam qarışdırmağa nail olan, lakin axın istiqamətində heç bir qarışdırma və ya diffuziyaya imkan verməyən sistem

3.558 titrin təyini
total ammonia

<mikrobiologiya> bir gecəlik mədəniyyətdə bakteriyaların sayını və sınaq nümunəsinin mümkün bakteriotoksik təsirlərini təyin etmək üçün metod

3.559 toksiklik testi
toxicity test

maddənin (maddələrin) onlara toksik təsirini qiymətləndirmək üçün müəyyən edilmiş orqanizmlərə müxtəlif təyin edilmiş konsentrasiyalarda olan bir maddənin və ya sudakı maddələrin qarışığının məhlullarının təmasda olduğu sınaq

3.560 torpaq emalı
land treatment

tullantı sularının torpaqda suvarma yolu ilə təmizlənməsi (və adətən atılması).

3.561 transpirasiya
transpiration

bitkilərin yarpaqları vasitəsilə buxar kimi su itkisi, suyun torpaqdan köklər vasitəsilə daşınması

**3.562 tullantı
effluent**

təmizləyici qurğu, sənaye prosesi və ya laqon kimi bir yerdən axıdılan su və ya tullantı suları (3.311)

**3.563 tullantıların cilalanması
effluent polishing**

əlavə fiziki və ya bioloji proseslərdən istifadə etməklə üçüncü müalicə

**3.564 turşulu yağış
acid rain water**

pH dəyəri 5-dən az olan yağış suyu

LAYIHƏ

**3.565 turşuluq
acidity**

hidroksil ionları üzərində hidrogen ionlarının artıq olması (pH < 7)

**3.566 uçucu yağ turşusu
volatile fatty acid**

əsasən anaerob həzm zamanı əmələ gələn qısa zəncirli doymuş üzvi turşu

**3.567 udmaq çuxuru
çanaq çuxuru
swallow hole
sink hole**

yerüstü su axını ilə yeraltı sulu təbəqə arasında lokallaşdırılmış geoloji xüsusiyyətlərdən irəli gələn birbaşa əlaqə

**3.568 ultrafiltrasiya
ultrafiltration**

böyük molekulların və ya çox incə bölünmüş asılı maddələrin filtrasiya yolu ilə sudan ayrılması üçün mikroməsəmli membranların istifadəsi, çox vaxt tətbiq olunan diferensial təzyiç vasitəsilə

**3.569 umuC
UB mutagenез və kimyəvi reparasiya
umuC**

UV mutagenesis and chemical repair

bakterial test şammlarının DNT zədələnməsinə spesifik reaksiyasının bir hissəsi kimi umuC-geninin induksiyası (3.190)

Giriş üçün qeyd 1: Ən çox genotoksiklik testlərinə tətbiq edilir.

**3.570 umuC operonu
umuC operon**

umuC geninin induksiyasını tənzimləyən genlərin ardıcılığı

**3.571 uzadılmış aerasiya
extended aeration**

aktivləşdirilmiş lilin çirkab sularının təmizlənməsi prosesi, artıq aktiv lilin istehsalını minimuma endirmək üçün ənənəvi prosesin təxminən üçdə bir yüklənməsi ilə idarə olunur.

Giriş üçün qeyd 1: Şlamin tullantı dərəcəsi aşağı olduğundan, lilin yaşı yüksəkdir (təxminən 50 gün) və artıq lil nisbətən sabitdir. Həmçinin, yavaş böyüyən mikroorqanizmlər sistemdə yerləşə və başqa cür çıxarılmayan maddələri oksidləşdirə bilər.

**3.572 ümumi ammonyak
total ammonia**

ammoniumların və sərbəst ammonyakın cəmi, uyğun vahidlərdə

3.573 üzvi azot
organic nitrogen

Kjeldal azotunun və ammonyak azotunun təyininə əldə edilən nümunənin azot məzmunu arasındakı fərq

3.574 ümumi bərk maddələr
total solids

həll edilmiş və dayandırılmış bərk maddələrin cəmi

3.575 ümumi bərk maddələrin konsentrasiyası
total solids concentration

məlum həcmdə lil, su, həlledici və digər mayelərin və ya süspenziyaların müəyyən şərtlərdə qurudulması nəticəsində əldə edilən kütlə

3.576 ümumi element konsentrasiyası
total element concentration

həll edildikdən sonra süzülən nümunədə müəyyən edilmiş elementlərin konsentrasiyası və ya həll olunmuş vəziyyətdə müəyyən edilmiş və nümunənin hissəciklər hissəsində bağlanmış elementlərin konsentrasiyalarının cəmi

3.577 ümumi hesablama metodu
total count method

son hesabın əsas hesaba bərabər olduğu üsul

Giriş üçün qeyd 1: Nəticəni oxumazdan əvvəl bütün koloniyaların və ya fermentasiya borularının təsdiq testinə köçürüldüyü iki mərhələli üsullar da bu sinfə aiddir.

3.578 ümumi xlor

total chlorine

sərbəst xlor və ya birləşmiş xlor və ya hər ikisi şəklində mövcud olan xlor

3.579 ümumi karbon

total carbon

suda mövcud olan ümumi üzvi karbon və ümumi qeyri-üzvi karbonun cəmi

3.580 ümumi karbon qazı

total carbon dioxide

suda karbonatlar və hidrogen karbonatlar şəklində birləşən sərbəst karbon qazı və karbon qazının cəmi

3.581 ümumi qeyri-üzvi karbon

ÜQK

total inorganic carbon

TIC

suda həll edilmiş və ya edilməmiş qeyri-üzvi maddələrdə mövcud olan karbonun miqdarı

3.582 ümumi oksidləşmiş azot

total oxidized nitrogen

suda nitrat və nitrit şəklində mövcud olan elementar azotun ümumi miqdarı, konsentrasiya ilə ifadə edilir

3.583 ümumi üzvi karbon

ÜÜK

total organic carbon

TOC

suda həll edilmiş və ya edilməmiş üzvi maddələrdə mövcud olan karbonun miqdarı

3.584 üst-üstə düşmə

xətası

sıxlıq xətası

overlap error

crowding error

<mikrobiologiya> koloniyaların birləşməsinə görə koloniyaların sayının sistematik azalması

Giriş üçün qeyd 1: Kəmiyyət baxımından üst-üstə düşmə xətası, ilk növbədə, müstəmləkə böyüməsinin tutduğu mövcud artım sahəsinin hissəsindən asılıdır.

3.585 variasiya əmsalı
coefficient of variation

C_V
standart kənarlaşmanın ortaya nisbəti

Giriş üçün qeyd 1: giriş üçün:

$$C_V = \frac{\sigma}{\mu}$$

Burada

σ standart kənarlaşmadır

μ ortadır

Qeyd 2: Dəyişmə əmsalı faizlə ifadə edilir.

3.586 vasitələr arasında nisbi fərq
relative difference between means

iki nəticə dəstinin orta hesablamalarından hesablanan nisbi fərq

3.587 Vibrio növü
Vibrio specie

yerüstü sulara geniş yayılmış və *V. cholerae*, *V. k* kimi patogen növləri ehtiva edən qram-mənfi, aerob, spor yaratmayan bakteriyalar qrupu. *parahaemolyticus* və *V. fisheri*

3.588 viruslar

viruses

mahiyyətə zülal qabığı ilə örtülmüş nuklein turşusundan ibarət olan və yalnız canlı hüceyrələrdə çoxalan ultramikroskopik agentlərin (diametri 20 nm-dən 300 nm-ə qədər) böyük qrupu

Giriş üçün qeyd 1: Viruslar bakteriyaları saxlayan filtrlərdən keçə bilər.

3.589 yağış suyu

rainwater

atmosfer yağıntılarında yaranan və hələ də yer səthindən həll olunan maddələr toplamamış su

3.590 yaxşı qurutmaq

dry well

yer səviyyəsindən aşağıda, quru qalan kamera və onunla əlaqədar boru kəməri və avadanlığı ilə nasos aparatını yerləşdirir

3.591 yanlış mənfi göstərici

false negative rate

test metodu ilə göstərilən mənfi nəticə, sonradan hədəf orqanizmi ehtiva edir

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin su mikrobiologiyası üçün ISO 13843-ə baxın.

3.592 yanlış müsbət göstərici

false positive rate

test üsulu ilə göstərilən nəticənin müsbət olduğu və sonradan hədəf orqanizmi ehtiva etmədiyi göstərilmişdir

Giriş üçün qeyd 1: Həmçinin su mikrobiologiyası üçün ISO 13843-ə baxın.

3.593 yarı statik toksiklik testi

semi-static toxicity test

sınaq məhlulunun böyük hissəsinin (>95%) yalnız nisbətən uzun fasilələrdən sonra, məsələn, 12 saat və ya 24 saatdan sonra partiyalar şəklində dəyişdirildiyi toksiklik testi

Giriş üçün qeyd 1: Bu, həmçinin orqanizmin dövrü fasilələrlə (adətən hər 24 saatdan bir) ilkin konsentrasiya ilə eyni konsentrasiyada maddənin yeni məhluluna köçürüldüyü toksiklik testi ola bilər.

3.594 yarım parçalanma dövrü

half-life period

deqradasiyaya və ya parçalanmaya məruz qalan maddənin konsentrasiyası və ya kütləsi ilkin dəyərinin yarısına qədər düşdüyü müddət

Giriş üçün qeyd 1: Termin yalnız sıfır və birinci dərəcəli reaksiyalara aiddir

3.595 yaş çökmə
wet deposition

atmosferdən maye (məsələn, yağış) və ya bərk formada (məsələn, qar) çökən su

LAYİHƏ

3.596 yaş quyu
wet well

nasos üçün su qəbul edən nasos qurğusunda yer səviyyəsindən aşağıda olan kamera

3.597 yayla mərhələsi
plateau phase

yayla başlayır

[MƏNBƏ: ISO 17556:2019, 3.9.]

3.598 yenidən havalandırma
re-aeration

oksigen bəzi kimyəvi və ya bioloji proses nəticəsində tükəndikdən sonra həll olunmuş oksigenin konsentrasiyasını artırmaq üçün havanın yenidən daxil edildiyi proses

3.599 yeraltı sular
groundwater

yeraltı formasiyada saxlanılan və adətən ondan çıxarıla bilən su

3.600 yerində analizi
in situ analysis

digər sistemlərdən təcrid olunmadan və ya testin ilkin şərtlərini dəyişdirmədən hadisənin baş verdiyi eyni yerdə aparılan ölçmə

3.601 yetişdirilə bilən mikroorqanizm
culturable microorganism

bakteriyalar (3.53), bərk mühitdə koloniyalar əmələ gətirə bilən və ya müəyyən becərmə şəraitində müəyyən inkişaf mühitindən istifadə edərək maye mühitdə çoxalmağa qadir olan maya və ya kif

Giriş üçün qeyd 1: Nəticə verərkən hər həcmdə yetişdirilə bilən mikroorqanizm hər həcmdə CFU və ya hər həcmdə MPN-ni əvəz edə bilər.

Giriş üçün qeyd 2: Müxtəlif mühitlər müxtəlif bakteriya populyasiyalarının mədəniyyətinə icazə verə bilər

3.602 yığılma
pile-up

radiasiya detektorunda müxtəlif çürüyən nüvələrdən yaranan hissəciklərin və ya fotonların eyni vaxtda udulması nəticəsində yaranan impulsların radiasiya spektrometri ilə işlənməsi

Giriş üçün qeyd 1: Nəticədə, onlar fərdi enerjilər və bu enerjilərin cəmi arasında enerjisi olan tək hissəcik və ya foton kimi sayılırlar.

3.603 yoxlama klapan
check valve

mayelərin yalnız bir istiqamətdə keçməsinə təmin edən mexaniki klapan

Qeyd 1: Vanadan bir istiqamətdə axan mayelərin təzyiqli klapanın açılmasına, digər istiqamətdə isə onun bağlanmasına təsir göstərir.

3.604 yosun

algae

adətən xlorofil və ya digər piqmentləri ehtiva edən tək və ya çoxhüceyrəli eukaryotik orqanizmlərin böyük qrupu

Giriş üçün qeyd 1: Yosunlar adətən suda yaşayır və fotosintez edə bilir.

LAYIHƏ

3.605 yumşaq agar

soft agar

tərkibində natrium xlorid, histidin, biotin və distillə suyu olan aşağı gel gücü olan agar mühiti

Giriş üçün qeyd 1: Ən çox Salmonella mikrosom testinə aiddir.

Qeyd 2: Minimal yumşaq agarda yalnız histidin izləri var və mutantların təyini üçün istifadə olunur.

Qeyd 3: Maksimal yumşaq agarda artıq histidin var və titrlərin təyini üçün istifadə olunur.

3.606 yumşaq su

soft water

ionların aşağı konsentrasiyası olan və xüsusilə kalsium və maqnezium ionlarında aşağı olan su

Giriş üçün qeyd 1: Sərt suya baxın (3.268)

3.607 yumşaq yuyucu vasitə

soft detergent

bioloji parçalanmaya həssas olan və çirkab suların bioloji təmizlənməsi zamanı səthi aktiv maddələrin xüsusiyyətləri əhəmiyyətli dərəcədə azalan səthi aktiv maddə olan yuyucu vasitə

3.608 yumşalma

softening

sərtliyə cavabdeh olan kalsium və maqnezium ionlarının sudan qismən və ya tam çıxarılması

3.609 yuvalanmış piezometrlər

nested piezometers

daha böyük diametrlə bir quyuyu daxilində quraşdırılmış piezometrlər qrupu

Giriş üçün qeyd 1: Ümumiyyətlə, hər bir piezometr sulu qatın daxilində müəyyən bir dərinlik intervalında nümunə götürməyə imkan verəcək şəkildə tərtib edilməlidir. Piezometrin ucları aralarında daimi keçirməyən möhür taxaraq bir-birindən təcrid olunur.

3.610 zəhərli diapazon

toxic range

0%-dən 100%-ə qədər inhibənin baş verdiyi sınaq materialının konsentrasiya diapazonu

3.611 zəhərli ekvivalent

miqdar TEQ

toxic equivalent quantity

TEQ

hər bir fərdin toksik ekvivalentlərinin cəmi

Giriş üçün qeyd 1: analoqlar eyni növ, sinif və ya dioksinlər və PCB kimi kimyəvi maddələr qrupunun üzvüdür

3.612 zibilxana

zibil quyusu

cesspool

cesspit

su keçirməyən çən, əsasən yeraltı, ictimai kanalizasiyaya qoşulmayan binalardan çirkab suların yığılması üçün istifadə edilən və septik çəndən (3.512) fərqli olaraq, çıxışı olmayan

3.613zoogloea film

zoogloea film

yetkin bioloji filtrdə mühitin islanmış səthlərini, yavaş qum filtrində və ya kanalizasiyada boruların daxili səthini əhatə edən bakteriya, protozoa və göbələklərdən ibarət selikli təbəqə

3.614 zooplankton

zooplankton

planktonda mövcud olan heyvanlar (3.404)

Bibliography

[1] ISO Bələdçisi 31, İstinad materialları - Sertifikatların, etiketlərin və müşayiət olunan sənədlərin məzmunu

[1] ISO Guide 31, Reference materials — Contents of certificates, labels and accompanying documentation

[2] ISO Bələdçisi 34, İstinad materialı istehsalçıların səlahiyyətlərinə dair ümumi tələblər

[2] ISO Guide 34, General requirements for the competence of reference material producers

[3] ISO Bələdçisi 35, İstinad materialları - Homojenlik və sabitliyin xarakterizə edilməsi və qiymətləndirilməsi üçün təlimat

[3] ISO Guide 35, Reference materials — Guidance for characterization and assessment of homogeneity and stability

[4] ISO 3534-2, Statistika — Lüğət və simvollar — 2-ci Hissə: Tətbiqi statistika

[4] ISO 3534-2, Statistics — Vocabulary and symbols — Part 2: Applied statistics

[5] ISO 5725-1, Ölçmə üsullarının və nəticələrinin dəqiqliyi (həqiqiliyi və dəqiqliyi) - 1-ci hissə: Ümumi prinsiplər və təriflər

[5] ISO 5725-1, Accuracy (trueness and precision) of measurement methods and results — Part 1: General principles and definitions

[6] ISO 5667-12, Suyun keyfiyyəti - Nümunə götürmə - 12-ci hissə: Çaylardan, göllərdən və estuar sahələrindən dib çöküntülərindən nümunə götürülməsinə dair təlimat

[6] ISO 5667-12, Water quality — Sampling — Part 12: Guidance on sampling of bottom sediments from rivers, lakes and estuarine areas

[7] ISO 5667-14, Suyun keyfiyyəti - Nümunə götürmə - 14-cü hissə: Ətraf mühitdən su nümunəsinin götürülməsi və işlənməsinin keyfiyyət təminatı və keyfiyyət nəzarət üzrə təlimat

[7] ISO 5667-14, Water quality — Sampling — Part 14: Guidance on quality assurance and quality control of environmental water sampling and handling

[8] ISO 6461-1, Suyun keyfiyyəti - Sulfiti azaldan anaerobların (klostridiya) sporlarının aşkarlanması və sadalanması - 1-ci hissə: Maye mühitdə zənginləşdirmə üsulu

[8] ISO 6461-1, Water quality — Detection and enumeration of the spores of sulfite-reducing anaerobes (clostridia) — Part 1: Method by enrichment in a liquid medium

[9] ISO 6461-2, Suyun keyfiyyəti - Sulfiti azaldan anaerobların (klostridiya) sporlarının aşkarlanması və sayılması - 2-ci hissə: Membran filtrasiyası ilə üsul

[9] ISO 6461-2, Water quality — Detection and enumeration of the spores of sulfite-reducing anaerobes (clostridia) — Part 2: Method by membrane filtration

[10] ISO 7827, Suyun keyfiyyəti - Sulu mühitdə üzvi birləşmələrin "hazır", "son" aerob bioloji parçalanma qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi - Həll edilmiş üzvi karbonun təhlili üsulu (DOC)

- [10] ISO 7827, Water quality — Evaluation of the "ready", "ultimate" aerobic biodegradability of organic compounds in an aqueous medium — Method by analysis of dissolved organic carbon (DOC)
- [11] ISO 7899-1, Suyun keyfiyyəti - Bağırsaq enterokoklarının aşkarlanması və sayılması - 1-ci hissə: Səth və tullantı suları üçün miniaturlaşdırılmış üsul (Ən Ehtimal Edilən Say).
- [11] ISO 7899-1, Water quality — Detection and enumeration of intestinal enterococci — Part 1: Miniaturized method (Most Probable Number) for surface and waste water
- [12] ISO 7899-2, Suyun keyfiyyəti - Bağırsaq enterokoklarının aşkarlanması və sayılması - 2-ci hissə: Membran filtrasiya üsulu
- [12] ISO 7899-2, Water quality — Detection and enumeration of intestinal enterococci — Part 2: Membrane filtration method
- [13] ISO 8689-1, Suyun keyfiyyəti - Çayların bioloji təsnifatı - 1-ci hissə: Bentik makroonurğasızların tədqiqatlarından bioloji keyfiyyət məlumatlarının şərhinə dair təlimat
- [13] ISO 8689-1, Water quality — Biological classification of rivers — Part 1: Guidance on the interpretation of biological quality data from surveys of benthic macroinvertebrates
- [14] ISO 8689-2, Suyun keyfiyyəti - Çayların bioloji təsnifatı - 2-ci hissə: Bentik makroonurğasızların tədqiqatlarından bioloji keyfiyyət məlumatlarının təqdimatı üzrə təlimat
- [14] ISO 8689-2, Water quality — Biological classification of rivers — Part 2: Guidance on the presentation of biological quality data from surveys of benthic macroinvertebrates
- [15] ISO 9308-1, Suyun keyfiyyəti - Escherichia coli və coliform bakteriyaların sadalanması - 1-ci hissə: Aşağı bakterial fon florası olan sular üçün membran filtrasiya üsulu
- [15] ISO 9308-1, Water quality — Enumeration of Escherichia coli and coliform bacteria — Part 1: Membrane filtration method for waters with low bacterial background flora
- [16] ISO 9308-2, Suyun keyfiyyəti - Escherichia coli və coliform bakteriyalarının siyahıya alınması - 2-ci hissə: Ən çox ehtimal olunan say metodu
- [16] ISO 9308-2, Water quality — Enumeration of Escherichia coli and coliform bacteria — Part 2: Most probable number method
- [17] ISO 9439, Suyun keyfiyyəti - Sulu mühitdə üzvi birləşmələrin son aerob bioloji parçalanma qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi - Karbon qazının təkamül testi
- [17] ISO 9439, Water quality — Evaluation of ultimate aerobic biodegradability of organic compounds in aqueous medium — Carbon dioxide evolution test
- [18] ISO 10705-1, Suyun keyfiyyəti - Bakteriofaqların aşkarlanması və sadalanması - 1-ci hissə: F-spesifik RNT bakteriofaqlarının sadalanması
- [18] ISO 10705-1, Water quality — Detection and enumeration of bacteriophages — Part 1: Enumeration of F-specific RNA bacteriophages
- [19] ISO 10708, Suyun keyfiyyəti - Üzvi birləşmələrin son aerob bioloji parçalanma qabiliyyətinin sulu mühitdə qiymətləndirilməsi - İki fazalı qapalı şüşə testində biokimyəvi oksigen tələbinin təyini
- [19] ISO 10708, Water quality — Evaluation in an aqueous medium of the ultimate aerobic biodegradability of organic compounds — Determination of biochemical oxygen demand in a two-phase closed bottle test
- [20] ISO 11348, Suyun keyfiyyəti - Su nümunələrinin Vibrio fischeri-nin işıq emissiyasına inhibitor təsirinin müəyyən edilməsi (Luminescent bakteriya testi)
- [20] ISO 11348, Water quality — Determination of the inhibitory effect of water samples on the light emission of Vibrio fischeri (Luminescent bacteria test)

- [21] ISO 11734, Suyun keyfiyyəti - Həzm olunmuş çamurda üzvi birləşmələrin "son" anaerob bioloji parçalanma qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi - Bioqaz istehsalının ölçülməsi üsulu
- [21] ISO 11734, Water quality — Evaluation of the "ultimate" anaerobic biodegradability of organic compounds in digested sludge — Method by measurement of the biogas production
- [22] ISO 12890, Suyun keyfiyyəti - Şirin su balıqlarının embrionları və sürfələri üçün toksikliyin təyini - Yarı statik üsul
- [22] ISO 12890, Water quality — Determination of toxicity to embryos and larvae of freshwater fish — Semi-static method
- [23] ISO 13829, Suyun keyfiyyəti - Umu-testdən istifadə edərək suyun və tullantı suyun genotoksikliyinə təyini
- [23] ISO 13829, Water quality — Determination of the genotoxicity of water and waste water using the umu-test
- [24] ISO 14855-2, Nəzarət olunan kompostlama şəraitində plastik materialların son aerob bioloji parçalanma qabiliyyətinin müəyyən edilməsi - Təkamülə uğramış karbon qazının təhlili üsulu - 2-ci hissə: Karbon dioksidin qravimetrik ölçülməsi laboratoriya miqyaslı sınaqda təkamül etdi
- [24] ISO 14855-2, Determination of the ultimate aerobic biodegradability of plastic materials under controlled composting conditions — Method by analysis of evolved carbon dioxide — Part 2: Gravimetric measurement of carbon dioxide evolved in a laboratory-scale test
- [25] ISO 19040-2, Suyun keyfiyyəti - Su və tullantı suyun estrogen potensialının təyini - 2-ci hissə: Maya estrogen ekranı (A-BƏLİ, *Arxula adenivorans*)
- [25] ISO 19040-2, Water quality — Determination of the estrogenic potential of water and waste water — Part 2: Yeast estrogen screen (A-YES, *Arxula adenivorans*)
- [26] ISO 19250, Suyun keyfiyyəti — *Salmonella* spp.
- [26] ISO 19250, Water quality — Detection of *Salmonella* spp.
- [27] ISO 20670, Suyun təkrar istifadəsi — Lüğət
- [27] ISO 20670, Water reuse — Vocabulary

LAYIHƏ

azstand | AZƏRBAYCAN
STANDARTLAŞDIRMA
İNSTITUTU

Rəsmi nəşr
“Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu”
Publik hüquqi şəxs

AZS 808-9-2015
(ISO 6107-9-2015)
Suyun Keyfiyyəti - Lüğət
Hissə 9. Əlifba sırası üzrə siyahı
və mövzular cədvəli

LAUKIHE